

Міжнародні наукові інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування

АКТУАЛЬНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРАВОВОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ НАУКИ

ISSN 2617-2364

Випуск 71

МАТЕРІАЛИ
МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ

www.lex-line.com.ua

16-17 квітня 2025 р.

AKADEMIA NAUK STOSOWANYCH
WYŻSZA SZKOŁA ZARZĄDZANIA I ADMINISTRACJI
W OPOLE

Україна, Тернопіль – Польща, Ополе 2025

Актуальні дослідження правової та історичної науки. Випуск 71: матеріали Міжнародної наукової інтернет-конференції (м. Тернопіль, Україна, м. Ополе, Польща, 16 – 17 квітня 2025 р.) / редкол. : О. Яремко та ін. ГО “Наукова спільнота”. WSZIA w Opolu. Тернопіль : ФО-П Шпак В.Б. 2025. 77 с. ISSN 2617-2364.

У виданні вміщено наукові публікації Міжнародної наукової інтернет-конференції «Актуальні дослідження правової та історичної науки» (Випуск 71) з юридичних та історичних питань, яка відбулася 16-17 квітня 2025 р. за сприянням Громадської організації “Наукова спільнота” (Україна) та Wyższa Szkoła Zarządzania i Administracji w Opolu (Польща).

Матеріали коференції також оприлюднено на сайті конференції:
www.lex-line.com.ua

Оргкомітет ГО Наукова спільнота:

Яремко Оксана Михайлівна, кандидат юридичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Станько Ірина Ярославівна, кандидат юридичних наук, адвокат;

Назарчук Оксана Михайлівна, доктор філософії (Ph.D.), ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»;

Гомотюк Оксана Євгенівна, доктор історичних наук, професор, Західноукраїнський національний університет;

Біловус Леся Іванівна, доктор історичних наук, кандидат філологічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет;

Ребуха Лілія Зіновіївна, доктор педагогічних наук, кандидат психологічних наук, професор, Західноукраїнський національний університет;

Недошитко Ірина Романівна, кандидат історичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Стефанишин Олена Василівна, кандидат історичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Ухач Василь Зіновійович, кандидат історичних наук, доцент, Західноукраїнський національний університет;

Русенко Святослав Ярославович, аспірант, Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка.

Адреса оргкомітету:
46005, м. Тернопіль, а/с 797
тел. +380979074970
E-mail: lex-line@ukr.net

Тексти опубліковано у авторській редакції. Відповідальність за достовірність наданої інформації несуть автори, їхні наукові керівники та рецензенти.

Всі права захищено. У разі будь-якого використання опублікованих матеріалів посилання на джерело є обов'язковим.

СУСПІЛЬНА РОЛЬ ЖІНКИ В ІДЕАЛЬНІЙ ДЕРЖАВІ ПЛАТОНА

*Бобик Юлія Володимирівна,
студентка Навчально-наукового інституту права,
Державний податковий університет
ORCID: 0009-0009-6118-1101*

*Науковий керівник: Санжаров Валерій Анатолійович,
кандидат юридичних наук,
Державний податковий університет*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4127

У сучасному світі жінки відіграють значну й багатогранну роль, впливаючи на різні сфери життя – від політики та економіки до культури й науки. Їхня активна участь допомагає формувати більш збалансоване та успішне суспільство. Попри те, що жінки традиційно займаються доглядом за дітьми та веденням домашнього господарства, сьогодні дедалі частіше спостерігається прагнення до рівного розподілу сімейних обов'язків між партнерами. Це дає змогу жінкам успішно поєднувати професійне зростання з особистим життям.

Розподілу суспільних ролей між чоловіками та жінками приділяли увагу вже давньогрецькі філософи. Платон виступав за рівність між чоловіками та жінками в ідеальній державі (утопічному суспільстві). Він вважав, що жінки повинні мати однакові з чоловіками можливості та обов'язки. Це сутнісна відмінність його утопії від реалій грецького суспільства того часу [5; 6]. Платон стверджував, що жінки та чоловіки мають однакові природні здібності, завдяки чому можуть виконувати однакові функції в суспільстві. Філософ висловив думку, що: «Якщо ми збираємося використовувати чоловіків і жінок однаково у захисті держави, то ми повинні дати їм однакове виховання та навчання» [1, с. 147; 4; 6]. На його думку, жінки, можуть бути філософами та навіть воїнами. Суспільне виховання дітей може бути покладене як на чоловіків, так і на жінок. Платон впритул підійшов до ідеї рівноправ'я жінок та чоловіків [2, с. 97; 4]. В ідеальній державі Платона родинні зв'язки розглядаються менш важливими, ніж обов'язки перед державою. Жінки

мають важливу роль у процесі спільного виховання дітей, але не як приватні матері, а як члени суспільства [3 с. 200-201].

Попри те, що Платон у своїх працях часто звертається до ідеї рівності між статями, було б перебільшенням називати його погляди феміністичними. У діалозі «Тімей» чітко простежується типова для античної епохи думка про перевагу чоловіків над жінками [2, с. 97; 3, с. 200; 5]. Хоча філософ і визнає, що обидві статі мають подібні природні задатки та можуть займатися однаковими справами, він наголошує, що жінки все ж поступаються чоловікам у всіх сферах [1, с. 146-148; 4]. За Платоном, жінки можуть обіймати важливі державні чи військові посади, якщо виділяються особливими здібностями серед інших жінок. Але навіть у такому разі вони нібито не дотягують до рівня чоловіків.

Аналіз платонівського бачення ролі жінки в ідеальній державі показує подвійний характер підходу філософа. З одного боку, Платон формально передбачав рівні можливості для чоловіків і жінок у сфері виховання, освіти та участі в державних справах, а з іншого, – його модель базується на ідеї, що лише найкращі представники обох статей мають право брати участь у керівних функціях, а традиційні ролі та державне регулювання сімейного життя залишаються чинниками обмеження індивідуальної автономії жінок. Таким чином, платонівська концепція містить як елементи рівноправності, так і підпорядкування, що відкриває широке поле для сучасних дискусій щодо того, як історично розвивалися уявлення про гендер та справедливість у суспільстві. Тож, хоч Платон і був прихильний до ідеї рівних можливостей, його позиція лишалася неоднозначною: він вважав можливою участь жінок у суспільному житті, але не зміг подолати упередження, що жінка – "слабша стать".

Аристотель, навпаки, вважав жінок нижчими за чоловіків і вказував, що їхня роль повинна обмежуватися домом та вихованням дітей. У «Політиці» він стверджував, що жінки не мають тих самих здатностей до логічного мислення та управління, як чоловіки. Філософ не підтримував ідею рівної освіти для жінок, бо вважав, що жіноча природа робить їх менш здатними до навчання та інтелектуальної діяльності в порівнянні з чоловіками. На думку Аристотеля жінки не мають здібностей до політичної діяльності та повинні займатися домашніми обов'язками. Він стверджував, що жінки не можуть бути такими ж ефективними лідерами, як чоловіки [7].

Погляди Платона та Аристотеля на роль жінки відображають широку палітру давньогрецьких філософських підходів до гендерної рівності, вони залишаються актуальними у сучасних дискусіях про місце жінки у суспільстві. Підходи Платона та Аристотеля щодо визначення ролі жінки є діаметрально протилежними. Платон стверджував, що жінки мають ті ж самі можливості та обов'язки, що й чоловіки, і наголошував на необхідності рівної освіти та участі жінок у політичному житті. Бачення Платона передбачало суспільство, де жінки і чоловіки є рівноправними хранителями держави. Аристотель, з іншого боку, дотримувався більш традиційних патріархальних поглядів. Він вважав статус жінки нижчим порівняно з чоловіками, і їхня роль мала обмежуватися домом та вихованням дітей.

Література:

1. Платон Держава / пер. Д. Коваль. Київ : Основи, 2000. 355 с.
2. Марфобудінова Л. І. Еволюція уявлень про роль жінок у соціальнополітичному житті: огляд основних концепцій // Epistemological studies in Philosophy, Social and Political Sciences. 2019. Вип. 2 (1). С. 95-104.
3. Гуцало Л. Генеза гендерної рівності в стародавній Греції // Літопис Волині. Всеукраїнський науковий часопис. 2022. Вип. 26. С. 199-204.
4. Ізборник. URL: <http://litopys.org.ua/plato/plat05.htm> (дата звернення: 09.02.2025).
5. Островерхова Г. Звідки береться ненависть до жінок: мізогінія Платона і Аристотеля. URL: <https://www.smilyva.com.ua/longreads/zvidky-beretsia-nenavyst-do-zhinok/> (дата звернення: 09.02.2025).
6. Земзюліна М. І. Еволюція прав жінок та їх втілення в різних політико-правових доктринах. URL: <https://gender-ck.inf.ua/articles/evolyuciya-prav-zhinok-ta-yih-vtilennya-v-riznih-politiko-pravovih-doktrinah> (дата звернення: 09.02.2025).
7. Аристотель Політика / пер. О. Кислюк. Київ: Основи, 2000. 239 с.

ФУНКЦІЇ СУДОВОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ РЕФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРАВОСУДДЯ

*Калараш Роман Андрійович,
аспірант, Харківський національний
університет внутрішніх справ
ORCID: 0009-0005-8722-5273*

*Науковий керівник: Невзоров Ігор Львович,
кандидат юридичних наук, доцент,
Харківський національний
університет внутрішніх справ*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4133

У сучасному правовому суспільстві судова політика є важливою складовою загальнодержавної стратегії, спрямованою на забезпечення правопорядку, захист прав і свобод людини та реалізацію принципу верховенства права. Вона включає систему стратегічних орієнтирів і практичних рішень, які визначають функціонування судової влади та її вплив на суспільні процеси [1, с. 51]. Судова політика відображає принципи судової реформи, забезпечуючи розвиток судової системи відповідно до норм правової держави [2, с. 263]. Її функції охоплюють формування правового середовища, підвищення ефективності судочинства, зміцнення довіри до судів і забезпечення справедливості, а також розробку стратегії розвитку судової системи, гарантування незалежності суддів і зміцнення інституційних основ судової влади.

Незважаючи на важливість цих функцій, дослідження їх функціонального змісту в українській науці залишаються недостатніми. Переважно вивчаються загальні аспекти судової політики або питання судової реформи, однак систематичне і спеціалізоване дослідження функцій судової політики є значною мірою відсутнім. Оскільки вплив судової політики на суспільство є багатограним, доцільно виділити основні функції, які вона виконує, а саме:

1. правозахисна: полягає в забезпеченні дотримання прав і свобод людини, захисті її законних інтересів від посягань, забезпеченні рівного доступу до судового захисту та ефективного здійснення правосуддя у разі порушення закону; спрямована на утвердження справедливості та підтримання правопорядку в суспільстві;

2. судового управління: охоплює координацію та ефективне керівництво діяльністю судової системи, включаючи розподіл справ між суддями, призначення суддів, управління персоналом, фінансами й технічними ресурсами, а також передбачає розробку процедур і правил, що забезпечують належну організацію роботи судів, дотримання стандартів правосуддя та вдосконалення функціонування судової системи;

3. аналітична: передбачає системний аналіз роботи судової системи, вивчення статистики, судової практики та ефективності законодавства з метою виявлення проблем і шляхів їх вирішення; сприяє формуванню обґрунтованих рекомендацій для вдосконалення правосуддя;

4. прогностична: передбачає прогнозування можливих напрямків розвитку судової системи, аналіз тенденцій у правовій та суспільній сферах, а також ідентифікацію потенційних проблем; оцінюється вплив змін у законодавстві, суспільних процесах і технологічному розвитку на роботу судів та правосуддя загалом; сприяє адаптації судової системи до нових викликів і забезпечує її відповідність сучасним потребам;

5. прийняття політичних рішень: охоплює розробку та впровадження політичних стратегій щодо реформування судової системи, забезпечення її ефективності та відповідності принципам демократії; включає ухвалення законодавчих актів, визначення пріоритетів у правосудді, забезпечення ресурсів для судів та моніторинг незалежності суддів, а також ефективну взаємодію між судовою та політичною владою;

6. соціалізації особи: сприяє інтеграції особи в суспільство через судову систему; включає захист прав та інтересів, виховання правової культури, превенцію правопорушень і формування громадянської свідомості, а також забезпечення рівного доступу до правосуддя для всіх, включаючи вразливі групи, та викорінення дискримінації;

7. інтеграції суспільства на основі узгодження соціальних інтересів: включає медіацію для вирішення конфліктів, сприяння соціальній справедливості та рівному доступу до правосуддя, розвиток механізмів громадської участі в судових процесах та пріоритет прав і свобод громадян; передбачає захист прав, включаючи вразливі групи, та підтримку стандартів прав людини;

8. інноваційного розвитку суспільства: включає створення правових механізмів для підтримки інновацій, стимулювання прогресу через захист інтелектуальної власності, підтримку стартапів та сприяння

технологічному розвитку; передбачає розробку судових рішень, що сприяють інноваціям, та проведення реформ для підвищення ефективності судової системи через нові технології та модернізацію процесів.

Отже, судова політика є ключовим інструментом для забезпечення правопорядку та ефективного функціонування правової держави. Її функції не лише визначають напрямки розвитку судової системи, але й здійснюють безпосередній вплив на суспільні процеси, зокрема на захист прав людини, забезпечення справедливості та ефективність правосуддя. Важливість цих функцій полягає в їх здатності формувати правове середовище, підтримувати стабільність судової влади та адаптуватися до змін у суспільстві та законодавстві. Враховуючи універсальність судової політики, її функціональний аспект є необхідним для глибшого розуміння процесів у судовій системі та ефективності судової реформи.

Література:

1. Калараш Р. А. Принципи судової політики в системі судово-правових відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право*. 2024. № 83. Ч. 1. С. 50-58.
2. Овсяннікова О. О. Поняття та пріоритетні напрямки судово-правової політики в Україні. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки*. 2014. Т. 3. № 3. С. 261-264.

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.
Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

ВИКЛИКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИБОРІВ В УКРАЇНІ В РЕЖИМІ ВОЄННОГО ТА ПОСТВОЄННОГО СТАНУ

*Боришкевич Олександр Васильович,
аспірант, Таврійський національний
університет імені В.І. Вернадського
ORCID: 0009-0001-9137-5339*

*Науковий керівник: Бортняк Валерій Анатолійович,
доктор юридичних наук, професор
кафедри державно-правових і гуманітарних
наук, Таврійський національний
університет імені В.І. Вернадського*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4117

Вступ. Вибори є одним із ключових елементів демократії, що забезпечують легітимність державної влади. В умовах сучасного воєнного стану в Україні, викликаного агресією російської федерації, питання правового регулювання парламентських виборів набуває надзвичайної актуальності. Виборчий процес у таких умовах стикається з безпрецедентними викликами, що вимагають адаптації виборчого законодавства до нових реалій.

Виклад основної частини. Проведення виборів в Україні в умовах воєнного та поствоєнного стану гарантовано покладає на державу Україна ряд викликів, які необхідно вирішити задля забезпечення суспільного консенсусу, внутрішньої та міжнародної легітимності.

Виборчий процес у таких умовах стикається з безпрецедентними викликами, що вимагають адаптації виборчого законодавства до нових реалій.

По-перше, воєнний стан обмежує можливість проведення повноцінних виборів на всій території України, особливо в регіонах, де відбуваються активні бойові дії або існує ризик їх відновлення [1]. Це підриває основний принцип виборчого права – загальність виборів, що забезпечує право кожного громадянина брати участь у виборах.

В таких умовах необхідно ретельно дослідити питання забезпечення виборчих прав внутрішньо переміщених осіб, військовослужбовців, а також громадян, які перебувають на тимчасово окупованих територіях.

По-друге, загрози національній безпеці, що виникають у зв'язку з війною, піднімають питання безпеки проведення виборів, зокрема захисту виборчих дільниць, персоналу, а також забезпечення кібербезпеки. Це вимагає нових підходів до організації виборчого процесу, які повинні бути враховані в законодавстві, що регулює вибори під час воєнного стану.

По-третє, воєнний стан суттєво впливає на політичний ландшафт країни. Умови війни змінюють пріоритети виборців, структуру партійної системи, а також роль політичних партій у виборчому процесі. Це створює нові виклики для демократичного функціонування політичної системи та може вплинути на прозорість і конкурентність виборів.

По-четверте, впровадження нового Виборчого кодексу України [2], який набув чинності у 2020 році, також додає додаткові виклики. Виборчий кодекс запровадив значні зміни у виборчому процесі, зокрема нову виборчу систему для парламентських виборів – пропорційну систему з відкритими списками. Проте, його реалізація у воєнний час потребує додаткових заходів щодо адаптації виборчого процесу до умов, коли значна частина населення не може взяти участь у виборах через об'єктивні обставини.

По-п'яте, існує необхідність забезпечення легітимності виборів у контексті міжнародного права. Вибори, проведені під час воєнного стану, можуть викликати запитання щодо їх відповідності міжнародним стандартам демократичних виборів, що має особливе значення для України, яка прагне до інтеграції в європейське співтовариство.

Визначимо виклики правового регулювання виборів у воєнний час:

– Заборона виборів у період воєнного стану. Відповідно до Конституції України та Закону України "Про правовий режим воєнного стану" [1], проведення виборів у період дії воєнного стану заборонено. Це обмеження обумовлене необхідністю зосередження ресурсів держави на обороні та захисті суверенітету. Разом із тим, тривале відтермінування виборів створює ризики для демократичного розвитку та суспільної стабільності. За даними Центральної виборчої комісії, станом на 2024 рік, понад 60% населення України висловлює занепокоєння щодо відтермінування виборів на невизначений період.

– Проблеми реалізації виборчого права громадян. В умовах воєнного стану мільйони громадян, зокрема внутрішньо переміщені особи (ВПО) та біженці, позбавлені можливості реалізувати своє виборче право. За даними Міністерства соціальної політики України, понад 5 мільйонів осіб змінили місце проживання, з яких близько 3 мільйонів не можуть голосувати за старою адресою. Це вимагає розробки механізмів дистанційного голосування, враховуючи питання безпеки, ідентифікації та прозорості виборчого процесу.

– Вплив інформаційної безпеки на виборчий процес. У контексті воєнних дій існує значний ризик втручання у виборчий процес з боку росії, зокрема через кібератаки та дезінформацію. За даними Держспецзв'язку, у 2023-2024 році зафіксовано понад 2,5 тисячі спроб кібератак на виборчу інфраструктуру [6]. Це підкреслює необхідність модернізації законодавства для посилення кібербезпеки виборчої інфраструктури. Атака на інфраструктуру реєстрів України, яка сталась 19 грудня 2024 року, ще раз підтверджує небезпеку проведення цифровізованих виборів в Україні.

– Відновлення територіальної цілісності виборчого процесу. Після завершення воєнних дій необхідно забезпечити проведення виборів на всій території України, включаючи звільнені від окупації регіони. Відновлення виборчих списків є критично важливим завданням, адже, за даними Державного реєстру виборців, понад 20% інформації потребує актуалізації через значні міграційні процеси.

– Гарантування виборчих прав внутрішньо переміщених осіб. Законодавство має бути адаптоване для забезпечення права голосу ВПО. Потрібно передбачити можливість реєстрації виборців за новим місцем проживання або голосування через онлайн-платформи. Наприклад, у 2024 році запроваджено експериментальний проєкт електронної ідентифікації виборців для ВПО, що охопив понад 100 тисяч осіб.

– Фінансування виборчого процесу. Поствоєнний період характеризується обмеженими фінансовими ресурсами. За попередніми розрахунками, проведення загальнонаціональних виборів потребуватиме близько 4 мільярдів гривень, з яких 30% може бути профінансовано за рахунок міжнародної допомоги.

– Впровадження електронного голосування. Електронне голосування може стати важливим інструментом для забезпечення виборчих прав

громадян, особливо в умовах переміщення населення. Проте його впровадження вимагає вирішення питань кібербезпеки, ідентифікації виборців та прозорості процесу. Наприклад, Естонія успішно використовує систему електронного голосування, яка охоплює до 46% виборців [3].

– Удосконалення правового статусу виборчих комісій. Необхідно переглянути функції та повноваження виборчих комісій, забезпечивши їхню незалежність та спроможність виконувати обов'язки в складних умовах. Особлива увага має бути приділена професійному навчанню членів комісій із використанням сучасних технологій.

– Механізми протидії фальсифікаціям та порушенням. Удосконалення законодавства щодо кримінальної відповідальності за фальсифікації виборів та порушення виборчих прав є важливим елементом забезпечення прозорості виборчого процесу. Зокрема, пропонується впровадження автоматизованих систем верифікації даних для запобігання подвійним голосуванням.

Висновки. Правове регулювання виборів у воєнний та поствоєнний період є складним викликом для України. Це вимагає модернізації виборчого законодавства, адаптації виборчої системи парламентських виборів до нових умов та забезпечення захисту виборчих прав громадян. Успішне вирішення цих завдань сприятиме забезпеченню демократії та стабільності в Україні. Нагальними питаннями, для вирішення сучасних викликів постає розробка нормативно-правової бази для впровадження дистанційного голосування, створення механізму для забезпечення виборчих прав ВПО, посилення кібербезпеки виборчої інфраструктури, адаптація законодавчої бази для проведення виборів в Україні в умовах військових загроз.

Список використаних джерел:

1. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12.05.2015 року №389-VIII. // Відомості Верховної Ради України. – 2015. – № 28. – Ст. 250.
2. Виборчий кодекс України від 19.12.2019 № 396-IX. // Відомості Верховної Ради України. – 2020. – № 7-9. – Ст. 48.
3. Досвід проведення виборів у демократичних країнах і виживання демократії під час війни. USAID. ОПОРА. 2024 рік. [Електронний

ресурс]. – Режим доступу: <https://opora.ua.org/vybory/dosvid-provedennya-viboriv-u-demokraticnih-krayinah-i-vizhivannya-demokratiyi-pid-chas-viyni-25343>

4. Дорожня карта виборчої реформи в Україні 2023 – в умовах воєнного часу. ОПОРА. 2024 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ifesukraine.org/wp-content/uploads/2023/10/ifes-ukraine-opora-roadmap-of-electoral-reforms-in-ukraine-d7-2023-10-17-ukr.pdf>

5. Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо світової практики проведення виборів під час воєнного стану та інших безпекових викликів. Верховна Рада України. 2023 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://research.rada.gov.ua/uploads/documents/32751.pdf>

6. Виклики перших післявоєнних виборів. USAID. 2024 рік. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://pravo.org.ua/wp-content/uploads/2024/01/Zvit-za-rezultatamy-4-h-gromadskyh-obgovoren-z-vyznachen-pya-vyklykiv-07.11.23-23.11.23.pdf>

7. Центр Разумкова. Особливості електоральної поведінки громадян України в умовах воєнного конфлікту // Аналітичний звіт. – Київ: Центр Разумкова, 2022. – 32 с.

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАВОВИХ ІНСТИТУТІВ У РЕФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ

*Гуменюк Тетяна Іванівна,
доктор історичних наук, професор,
професор кафедри права та публічного управління,
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»
ORCID: 0000-0002-0724-189X*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4115

Здобуття Україною незалежності поклало початок формуванню ефективної правової держави, яка б стала взірцем стабільності, демократії та верховенства права. Гармонізація європейського законодавства із вітчизняними правовими нормами є основою для втілення цього прагнення. Важливу роль в процесі становлення правової держави

відіграють європейські правові інститути, які сприяють формуванню правових норм, забезпечуючи дотримання прав людини, стабільності та ефективності правосуддя в Україні. Вплив європейських правових інститутів на вітчизняне законодавство полягає в модернізації правової системи України, підвищенні якості застосування правових норм, а також посиленні механізмів правового захисту громадян.

Інституції Європейського Союзу відіграють ключову роль у формуванні та реалізації політики ЄС, забезпечуючи координацію та виконання норм законодавства. Основу інституційної структури складають Європейська Комісія, Європейський Парламент, Рада ЄС, Європейська Рада, Європейський Суд з прав людини, Рахункова палата та Європейський центральний банк. Вони взаємодіють для ухвалення рішень, регулювання відносин та забезпечення спільної політики, підтримуючи баланс інтересів держав-членів [1, с. 372]. Зважаючи на це, роль європейських правових інститутів у реформуванні правової системи важлива, оскільки забезпечує координацію та підтримку в процесі адаптації національного законодавства до європейських стандартів. Інституції Європейського Союзу, зокрема Європейська Комісія, Європарламент та Рада ЄС сприяють впровадженню в Україні реформ шляхом надання рекомендацій, моніторингу виконання законодавчих ініціатив, а також забезпеченню юридичної підтримки державними органами. Вітчизняна дослідниця О. М. Дорогіх зазначає, що інтеграційний вибір України відкриває нові можливості для співробітництва з розвиненими країнами, підсилює економічний розвиток, соціальну та інтелектуальну сферу досягнень. Для нашої держави євроінтеграція передбачає шлях залучення іноземних інвестицій, модернізаційний та інноваційний розвиток економіки, підвищення конкурентоздатності національного товаровиробника, а також вихід на внутрішній ринок ЄС. Дослідниця наголошує, що європейський вибір України полягає у всебічному входженні правової системи країни до європейського правового простору, її адаптації до європейських правових стандартів. Саме за обраним напрямком має відбуватися правова реформа в Україні [2, с. 56].

Український науковець О. М. Носков зазначає, що протягом майже двох десятиліть державна політика України у сфері адаптації законодавства розвивається як невід'ємна частина правової реформи,

спрямована на забезпечення уніфікованих підходів до нормотворчої діяльності. Зокрема, вона передбачає обов'язкове врахування вимог законодавства Європейського Союзу під час розробки нормативно-правових актів, підготовку висококваліфікованих фахівців, а також створення необхідних умов для інституційного, науково-освітнього, технічного, фінансового та нормотворчого забезпечення процесу адаптації. Гармонізація національного законодавства зі стандартами ЄС і СОТ, а також узгодження нормативно-правової системи України з положеннями європейського права сприяють підвищенню ефективності економіки, покращенню рівня життя громадян та зміцненню демократичних засад в державі [3, с. 46].

Вважаємо, що саме євроінтеграція є тією умовою, яка нерозривно пов'язана із поновленням правової основи України, процесом реформування законодавства та його гармонізації з європейськими стандартами. Вона сприяє створенню сучасної правової системи, що відповідає принципам верховенства права, захисту прав і свобод людини, а також прозорості державного управління. Європейські правові інститути відіграють ключову роль у цьому процесі, надаючи рекомендації, експертну допомогу та контролюючи відповідність українського законодавства європейським нормам. Зокрема, імплементація норм ЄС сприяє покращенню правозастосовної практики, підвищенню довіри до судової системи та ефективному функціонуванню органів влади. Загалом, євроінтеграція є не лише стратегічною метою України, але й дієвим інструментом для побудови демократичної, правової та економічно-стабільної держави.

Вітчизняні дослідники Я. Галич та О. Могиль вказують, що для повноправного членства в ЄС Україні ще необхідно провести низку реформ у сфері публічного управління, узгодити національне законодавство з європейськими стандартами (адаптувати чинні нормативні акти до *acquis* ЄС), підготувати інституції до майбутнього членства. Важливо, щоб гармонізація вітчизняної правової бази з європейськими нормами відбувалася паралельно з її оновленням та адаптацією до правового середовища ЄС.

Для подальшої європейської інтеграції України необхідно продовжувати реформи публічного управління та розбудовувати структури, які займаються координуванням євроінтеграційних процесів.

Важливо активізувати співпрацю з ЄС у різних сферах для підвищення конкурентоспроможності та стабільності. Необхідно також модернізувати кадрову політику відповідно до вимог євроінтеграції, поступово зміцнювати співробітництво з міжнародними партнерами та підтримувати інститути громадянського суспільства [6, с. 9].

Наразі підтримка Європейського Союзу присутня у всіх сферах суспільного життя України, зокрема в процесах реформування правової системи. Завдяки такій допомозі Україна здійснює необхідні зміни в Конституції, всіх інших галузях права, з метою відповідності вимогам ЄС. Європейські правові інститути беруть участь у моніторингу виконання реформ і надання технічної та фінансової допомоги, що сприяє вдосконаленню правової системи. Вони активно підтримують зміцнення верховенства права, незалежності судової влади та боротьбу з корупцією в Україні. Важливим аспектом є також забезпечення доступу громадян до правосуддя та поліпшення правового середовища у сфері бізнесу.

Група дослідників зазначає, що війна в Україні стала каталізатором низки малопомітних процесів. Від початку повномасштабної війни і через три роки по тому право як цілісна правова система зазнала чималих трансформацій. В рамках цього вступ до ЄС є стратегічним напрямком розвитку сучасної України. Основними напрямками подальшого розвитку правової сфери мають стати утвердження верховенства права та прав людини, запобігання зловживанням з боку державних органів, забезпечення ключової ролі нормативно-правових актів у правовій системі, кодифікація законодавства, а також впровадження європейських правових стандартів у процеси правотворчості та правозастосування. Підписання Угоди про асоціацію з Європейським Союзом та отримання Україною статусу кандидата на вступ до ЄС зобов'язує державу адаптувати національне законодавство відповідно до норм права Європейського Союзу [7].

Подолання корупції є одним із ключових завдань реформування правової системи України, особливо в контексті європейської інтеграції. Ефективна боротьба з корупційними проявами сприяє зміцненню верховенства права, підвищенню довіри громадян до державних інституцій та створенню сприятливого інвестиційного клімату.

Важливу роль у цьому процесі відіграють саме європейські правові інститути, які забезпечують підтримку та нагляд за імплементацією

антикорупційних реформ. Зокрема, рекомендації та стандарти, розроблені Європейським Союзом, Групою держав проти корупції (GRECO) та іншими міжнародними організаціями, сприяють вдосконаленню законодавчої бази та механізмів запобігання корупції.

Одним із основних аспектів співпраці з європейськими партнерами є гармонізація національного законодавства відповідно до норм ЄС, посилення незалежності антикорупційних органів, прозорість судової системи, цифровізацію державних послуг та впровадження механізмів громадського контролю. Загалом, європейські правові інститути відіграють стратегічну роль у реформуванні правової системи України, сприяючи створенню ефективної антикорупційної політики, що відповідає сучасним міжнародним стандартам. Завдяки цій підтримці Україна поступово адаптує свою правову систему до європейських стандартів, що є необхідною умовою для наближення до членства в ЄС.

В післявоєнний період ділові відносини між Україною та ЄС стануть ще більш активними, оскільки ЄС підтримує відновлення економіки України через фінансову допомогу, інвестиції та технічні складові. Співпраця охоплює не лише економічний сектор, але й модернізацію інфраструктури, розвиток енергетичних та цифрових технологій, а також реформу державного управління та правової системи загалом. ЄС виступає важливим партнером у процесі інтеграції України в європейські економічні та політичні структури, допомагаючи країні адаптуватися до вимог європейських стандартів і забезпечити стабільність у післявоєнний період.

Література:

1. Юдіна Г. І. Особливості функціонування інституційного механізму Європейського Союзу. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, Випуск 85, ч. 4. 2024. С. 370-377. URL: <http://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/316115/306794> (дата звернення: 11.03.2025)
2. Дорогіх О. М. Правові засади європейської інтеграції України. С. 54-63. URL: https://ndipzir.org.ua/wp-content/uploads/2020/05/Tezy_Bolgaria_03.20/Tezy_Bolgaria_03.20_10.pdf (дата звернення: 12.03.2025)
3. Носков О. М. Адаптація законодавства України до права ЄС. С. 46-49. Адаптація правової системи України до права Європейського Союзу: теоретичні та практичні аспекти: матеріали VI Всеукраїнської за міжнародною участю науково-практичної конференції. Полтава, 2021.

4. Галич Я., Могиль О. Напрями реформування системи публічного управління в Україні в контексті євроінтеграційного вектору. Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Політичні науки та публічне управління, №3 (75), 2024. С. 7-16. URL: <https://journals.maur.com.ua/index.php/political/article/download/4438/4748/5129> (дата звернення: 13.03.2025)
5. Бігун В. В., Дацюк Т. К., Присяжнюк І. І. Вплив війни на правову систему та реформи в Україні. *Академічні візії*, (24). 2023. URL: <https://academy-vision.org/index.php/av/article/view/655> (дата звернення: 15.03.2025)

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОГО НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Кузенко Уляна Іванівна,
кандидат юридичних наук, доцент
кафедри права та публічного управління,
Заклад вищої освіти «Університет Короля Данила»
ORCID: 0000-0002-3978-5007*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4116

Після 24 лютого 2022 року війна, розв'язана Російською Федерацією проти України, спричинила численні військові злочини, які стали об'єктом розслідувань як на національному, так і на міжнародному рівні. Масові вбивства цивільних у Бучі, Ірпені, Маріуполі, ракетні удари по житлових кварталах, лікарнях та евакуаційних маршрутах свідчать про грубі порушення норм міжнародного гуманітарного права. Світова спільнота рішуче засуджує ці злочини, вимагаючи притягнення винних до відповідальності. У цьому контексті актуальним постає питання ефективності міжнародно-правових механізмів захисту цивільного населення під час воєнних конфліктів, зокрема в умовах сучасної агресії проти України.

Основу міжнародно-правового захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту становлять міжнародні гуманітарні договори, зокрема Женевські конвенції 1949 року та Додаткові протоколи до них 1977 року. Ці акти закріплюють фундаментальні принципи захисту осіб, які не беруть участі у бойових діях, а також визначають правила ведення

війни, що спрямовані на мінімізацію шкоди для цивільного населення та об'єктів.

Зокрема, Четверта Женевська конвенція про захист цивільного населення під час війни містить детальні положення щодо правового статусу цивільних осіб, гарантій їх безпеки та обов'язків держав-учасниць щодо забезпечення гуманітарного захисту [1]. Вона передбачає заборону нападів на цивільних, встановлює норми поведінки з особами, які опинилися під владою ворогуючої сторони, та визначає механізми відповідальності за порушення гуманітарного права.

Додатковий протокол I 1977 року конкретизує положення Женевських конвенцій, розширюючи їх дію на нові типи воєнних конфліктів та посилюючи гарантії захисту мирного населення [2]. Він встановлює принцип розрізнення між комбатантами та некомбатантами, закріплює заборону атак на цивільні об'єкти, а також підкреслює необхідність пропорційного використання сили під час збройних дій.

Важливо зазначити, що Україна є стороною зазначених міжнародних договорів і взяла на себе зобов'язання щодо їх дотримання. Таким чином, у контексті російсько-української війни положення Женевських конвенцій та Додаткових протоколів мають ключове значення для забезпечення прав цивільного населення, документування воєнних злочинів та притягнення винних до відповідальності на міжнародному рівні [3].

Сучасне міжнародне право, що застосовується під час збройних конфліктів, передбачає надання цивільному населенню як загального, так і спеціального захисту від наслідків воєнних дій. Загальний захист поширюється на всіх цивільних осіб незалежно від їхнього віку, статі, етнічної чи національної приналежності, релігійних чи політичних переконань. Він включає заборону нападів на цивільне населення та об'єкти, використання мирного населення як «живого щита», колективні покарання, а також гарантує право на гуманітарну допомогу та захист від насильницького переміщення.

Спеціальний захист надається певним категоріям цивільного населення, які є особливо вразливими в умовах бойових дій або виконують функції, що мають гуманітарне значення. До таких осіб належать жінки, діти, поранені та хворі, медичний персонал, журналісти, які працюють у зоні конфлікту.

Зокрема, міжнародне гуманітарне право передбачає посилену правову охорону дітей під час війни. Відповідно до положень Женевських конвенцій та Додаткових протоколів до них, дітям гарантується право на

отримання освіти навіть у воєнний час, забезпечується возз'єднання сімей, які були розлучені внаслідок бойових дій, та захист від примусового вербування [4]. Згідно з Додатковим протоколом I 1977 року, держави зобов'язані утримуватися від залучення дітей віком до п'ятнадцяти років до участі в бойових діях, а у разі їхньої участі та потрапляння в полон – надавати їм особливий захист аж до повноліття. Також передбачена можливість евакуації дітей із зон бойових дій за умови забезпечення їхньої безпеки та гарантії повернення в сім'ї або спеціальні установи, що надають відповідний догляд.

Щодо жінок, міжнародне гуманітарне право забороняє сексуальне насильство, примусову проституцію, насильницьке переселення та передбачає спеціальні гарантії безпеки для вагітних жінок і матерів, які мають малолітніх дітей. У цьому контексті особливе значення має Резолюція Європейського парламенту від 5 травня 2022 року щодо впливу війни проти України на жінок [4]. Окрім засудження військової агресії Російської Федерації, у резолюції наголошується на необхідності консолідації зусиль європейського співтовариства для боротьби з такими явищами, як торгівля жінками і дітьми, сексуальне та гендерне насильство, множинна дискримінація. Також документ акцентує увагу на важливості надання Україні системної допомоги у фіксації воєнних злочинів проти цивільного населення, зокрема жінок і дітей, та притягненні винних до відповідальності відповідно до норм національного та міжнародного права.

Варто зазначити, що дана резолюція є актом м'якого права, а отже, носить рекомендаційний характер і не створює прямих юридичних обов'язків для держав-членів ЄС. Проте її ухвалення свідчить про значну увагу міжнародної спільноти до проблеми захисту цивільного населення в умовах збройного конфлікту та про зростаючу роль механізмів міжнародного правосуддя у притягненні до відповідальності за воєнні злочини.

Окрім цього, особливий статус у конфліктах мають медичні працівники та персонал гуманітарних місій, яким гарантується право на безперешкодне виконання своїх обов'язків, а також журналісти, що висвітлюють збройні конфлікти, але не беруть у них безпосередньої участі [6].

Таким чином, міжнародне право передбачає комплексну систему захисту цивільного населення, яка ґрунтується на принципах гуманності

та невтручання у їхню безпеку, водночас встановлюючи жорсткі обмеження щодо методів і засобів ведення війни.

Водночас специфіка надзвичайних ситуацій (НС) воєнного характеру вимагає переосмислення управлінських практик, що підтверджується думками провідних дослідників. Зокрема, державне управління у НС має соціально та особистісно орієнтований характер, адже такі обставини змінюють умови життєдіяльності, трансформують соціальне середовище і вимагають адаптації людей. Людиноцентричність публічного управління виявляється, зокрема, у формуванні психологічної готовності професійних спільнот до роботи в екстремальних умовах.

Як зазначає Романюк І. П. [7], реформування системи публічного управління у воєнний період має спрямовуватися на антикризові механізми та гнучке управління в умовах невизначеності. Основна мета полягає в оптимізації фінансових, кадрових і матеріальних ресурсів задля забезпечення безпеки суспільства. Це особливо актуально в умовах зростаючих викликів, коли швидкість та ефективність управлінських рішень безпосередньо впливають на виживання людей та збереження державного суверенітету.

Таким чином, міжнародно-правові механізми захисту цивільного населення у воєнний час базуються на комплексному підході, що включає договірні норми, міжнародні судові механізми, діяльність спеціалізованих міжнародних організацій і ефективне державне управління. Розширення міжнародної співпраці, ратифікація нових міжнародних правових актів та вдосконалення національного законодавства є важливими умовами для посилення правового захисту цивільних осіб у сучасних збройних конфліктах.

Література:

1. Додатковий протокол до Женевських конвенцій від 12 серпня 1949 року, що стосується захисту жертв міжнародних збройних конфліктів (Протокол I), від 8 червня 1977 року. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_199 (дата звернення: 18.03.2025).
2. Конвенція про захист цивільного населення під час війни від 12 серпня 1949 року. *Законодавство України*. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_154#Text (дата звернення: 18.03.2025).
3. Падалка М. А. Міжнародно-правовий захист цивільного населення під час збройних конфліктів. *Проблеми сучасних трансформацій. Серія:*

право, публічне управління та адміністрування. 2022. Вип. 6. DOI: <https://doi.org/10.54929/2786-5746-2022-6-01-10>

4. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. Законодавство України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 02.03.2025).

5. Резолюція про вплив війни проти України на жінок від 5 травня 2022 року. *Legislative Observatory*. URL: [https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2022/2633\(RSP\)](https://oeil.secure.europarl.europa.eu/oeil/popups/ficheprocedure.do?lang=en&reference=2022/2633(RSP)) (дата звернення: 02.03.2025).

6. Клапоушак Д. С. Щодо міжнародно-правового захисту цивільного населення під час збройного конфлікту. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2023. С. 294-298. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2023.77.2.50>

7. Романюк І. П. Захист цивільного населення в умовах надзвичайної ситуації воєнного характеру в дискурсі державного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2024. Вип. 13. С. 232-237. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2024.13.232>

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИБОРЧОМУ ПРОЦЕСІ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ

*Максименко Володимир Олексійович,
аспірант кафедри державного будівництва,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

*Науковий керівник: Петришина Марина Олександрівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4130

Наразі розвиток інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) докорінно змінив усі сфери суспільного життя, зокрема й виборчий процес. Використання ІКТ під час проведення виборів сприяє підвищенню прозорості, оперативності опрацювання даних і комунікації між учасниками виборчого процесу. Однак це також породжує нові виклики, пов'язані із безпекою, можливою дезінформацією чи маніпуляціями

громадською думкою. Отже, цифровізація виборчих процесів є важливим напрямом розвитку демократичних інститутів в Україні. Разом із тим, використання ІКТ в українському виборчому процесі потребує правового регулювання та захисту від загроз кібератак і дезінформації.

Говорячи про поняття інформаційно-комунікаційних технологій у виборчому процесі варто наголосити, що законодавство України не містить уніфікованого визначення інформаційно-комунікаційних технологій у виборчому процесі, проте їх використання регламентується низкою нормативно-правових актів. Конституція України (ст. 71, 103) – гарантує проведення виборів на основі загального, рівного і прямого виборчого права [1], а також Виборчий кодекс України – регламентує процедури організації виборів, включаючи використання електронних реєстрів виборців [2]. Далі варто згадати, що ЗУ «Про Державний реєстр виборців» – визначає порядок функціонування електронного реєстру виборців [3], ЗУ «Про електронні довірчі послуги» – встановлює норми щодо електронної ідентифікації та цифрових підписів [4], ЗУ «Про захист інформації в інформаційно-комунікаційних системах» – регулює питання кібербезпеки та захисту даних у виборчих процесах [5]. В останньому ми можемо знайти визначення лише інформаційно-комунікаційних систем (законодавець зауважує, що це сукупність інформаційних та електронних комунікаційних систем, які у процесі обробки інформації діють як єдине ціле).

Виходячи із положення цих норм, інформаційно-комунікаційні технології у виборчому процесі можна визначити як сукупність технологічних рішень для збору, обробки, передачі та захисту інформації, пов'язаної з виборами.

Варто також наголосити на класифікації інформаційно-комунікаційних технологій у виборчому процесі України та диференціації за різними критеріями, такими як функціональне призначення, рівень взаємодії з виборцем та ступінь автоматизації. Перелік не є вичерпним, адже залежно від країни та правової системи ми можемо бачити різні варіації та диференціації.

За ступенем автоматизації можна виділити: 1) традиційні (аналогові) методи – паперові бюлетені, письмовий облік голосів; 2) гібридні системи – електронний реєстр виборців із традиційним паперовим голосуванням; 3) цифрові технології (перспективні) – можливе впровадження онлайн-голосування, блокчейн-систем у майбутньому. Останній варіант відкриває перспективи для покращення доступності

виборів (наприклад, онлайн-голосування для громадян за кордоном або людей з інвалідністю).

За рівнем взаємодії з виборцем, розглядаємо внутрішні ІКТ – програмні комплекси для адміністрування виборчих процесів державними органами (реєстраційні системи виборчих комісій, електронний документообіг). А також зовнішні ІКТ – цифрові платформи для комунікації з виборцями (публічні портали Центральної виборчої комісії (ЦВК), мобільні додатки для виборців, онлайн-агітація тощо). Повністю цифрові технології – електронне голосування, автоматизований підрахунок голосів – представляють собою потенційний шлях для розвитку застосування «ДІА», наприклад.

За функціональним призначенням: 1) адміністративні технології – Державний реєстр виборців, автоматизовані системи обліку кандидатів, документообіг у виборчих комісіях; 2) технології голосування – перспективні ініціативи щодо електронного голосування (перспективний напрямок для України); 3) комунікаційні технології – офіційні сайти ЦВК, онлайн-ресурси для спостереження за виборами; 4) аналітичні технології – системи моніторингу виборчої активності, аналіз електоральних даних, статистика під час проведення голосування.

Використання ІКТ в українських виборах має як позитивні аспекти, так і певні виклики до суспільства та законодавства. Перевагами є: прозорість виборчого процесу (електронні реєстри виборців та онлайн-моніторинг зменшують ризик фальсифікацій), доступність виборів (цифрові сервіси спрощують участь громадян у виборах) та оперативність підрахунку голосів (автоматизовані процеси зменшують час підбиття підсумків). Водночас існує і певна загроза: кібербезпека (ризик хакерських атак на виборчу інфраструктуру), дезінформація (маніпуляція громадською думкою через соцмережі та ботів) й наявні правові обмеження (відсутність нормативної бази для впровадження електронного голосування).

Інформаційно-комунікаційні технології відіграють ключову роль у виборчому процесі України, сприяючи його ефективності та прозорості. Водночас їх впровадження потребує вдосконалення законодавчої бази, забезпечення кібербезпеки та розробки механізмів протидії інформаційним загрозам. Важливим на цей час також вважаємо і підвищення цифрової грамотності громадян.

Література:

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Виборчий кодекс України : Закон України від 19 грудня 2019 р. № 396-ІХ // Відомості Верховної Ради України. – 2020. – № 5. – Ст. 34.
3. Про Державний реєстр виборців : Закон України від 22 лютого 2007 р. № 698-V // Відомості Верховної Ради України. – 2007. – № 20. – Ст. 282.
4. Про електронні довірчі послуги : Закон України від 5 жовтня 2017 р. № 2155-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2017. – № 45. – Ст. 403.
5. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 5 липня 1994 р. № 80/94-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 31. – Ст. 286.

ПЕРСПЕКТИВИ ПОШИРЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ КОНВЕНЦІЇ ПРО ДЕЯКІ ВИДИ ЗВИЧАЙНОЇ ЗБРОЇ НА НОВІ ВИДИ ОЗБРОЄНЬ

*Плотніков Олексій Вікторович,
кандидат юридичних наук, старший юрист
громадської організації «Десяте Квітня»
ORCID: 0000-0001-9814-1108*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4118

Цього року виповнюється 45 років Конвенції про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї 1980 року [1]. Завданням цього інструменту було створення єдиної системи заборони чи обмеження озброєнь, що не відповідають принципам міжнародного гуманітарного права. Протоколи до Конвенції, що ухвалювалися між 1980 та 2005 роком, продемонстрували її відносний успіх, адже вони заборонили чи обмежили цілий ряд озброєнь, які обґрунтовано вважалися нелюдськими, наприклад, міни-пастки, запалювальну зброю, зброю, що утворює осколки, які не віднаходяться в тілі тощо. Водночас, Конвенцію неможна назвати повністю успішною, адже всеохоплюючий режим нею

створений так і не був. Підтвердженням цього є ухвалення поза її системою таких важливих договорів як Оттавська конвенція 1997 року щодо протипіхотних мін та Конвенція 2008 року щодо касетних боєприпасів. Виникнення цих документів продемонструвало неготовність держав до зведення всіх обмежень озброєнь в єдину систему та необхідність різних швидкостей в розвитку відповідних правових режимів.

Розглядаючи те, чим Конвенція 1980 року є, важливо розуміти також те, чим вона з тих чи інших причин не стала, але зберігає відповідний потенціал. Йдеться про деякі види озброєнь, відносно яких існували і висловлювалися державами наміри щодо їх обмеження, однак ці наміри так і не були реалізовані. Вони будуть розглянуті нами нижче. Існування таких намірів вказують на те, що зусилля з розвитку системи Конвенції неможна вважати завершеними, і міжнародно-правовий режим заборони чи обмеження певних видів звичайної зброї саме в рамках механізму Конвенції про звичайні озброєння має потенціал для розширення.

Першим напрямком може стати досягнення універсальної ратифікації наявної Конвенції та протоколів до неї. Іншим напрямком залишається забезпечення дотримання договору всіма державами-учасниками та недержавними акторами, що беруть участь в збройних конфліктах. Неохопленими в рамках конвенційного режиму 1980 року залишається питання деяких видів зброї, що формально можуть потрапляти під обмеження, встановлені в 1980 році, але, як вважають деякі держави, потребують більш жорстких обмежень. Наприклад, формулювання Протоколу III щодо запобіжних заходів при нападах із застосуванням запалювальної зброї, а також вимоги щодо явного відділення військових цілей від цивільних об'єктів, очевидно, є слабкими. Протокол III ніяк не регулює питання серйозних поранень комбатантів з застосуванням запалювальної зброї.

Конкретним прикладом зброї, щодо якої Протокол III створив явну неоднозначність, є білий фосфор – речовина, що запалюється через контакт з повітрям, створюючи щільний білий дим [2, с. 11]. Зброя, що містить білий фосфор, використовується, переважно, для приховування військ та позначення цілей. Ряд дослідників вважає, що оскільки він є спеціальним димовим боєприпасом, білий фосфор не потрапляє під обмеження, встановлені Протоколом про запалювальну зброю [3].

Варто також згадати систему зброї, що викликала та продовжує викликати дискусію щодо можливості та необхідності її заборони – малокаліберні боєприпаси до стрілецької зброї. Відповідні обговорення розпочалися у зв'язку з постановкою на озброєння малокаліберних куль з високою початковою швидкістю, що викликало занепокоєння по можливу шкоду від таких куль, порівняну зі шкодою від експансивних куль [4, с. 147]. Як згадувалося вище, в 1974 році питання щодо малокаліберних куль розглядалося в рамках пропозиції семи держав, а пізніше обговорювалося Конференціями урядових експертів в 1974 та 1976 роках та безпосередньо під час Конференції ООН в 1979-1980 роках [5, с. 414].

Однією з проблем, з якою зіткнулися прибічники заборони, була складність отримання наукової інформації щодо впливу малокаліберних куль на організм людини. Зокрема, спірним було питання про те, чи взагалі особливості поранення малокаліберними кулями пов'язані з їхньою високою початковою швидкістю. Так, в доповіді МКЧХ 1973 року відзначалося, що «поранення від куль, що вдаряють по тілу на швидкості більше 800 метрів в секунду відрізняються за ступенем та за якістю від поранень, викликаних снарядами з меншою швидкістю. Через тенденцію куль з високою швидкістю обертатися та деформуватися в тілі та створювати особливо інтенсивні гідродинамічні ударні хвилі, поранення, які вони завдають, можуть нагадувати поранення від куль дум-дум» [6, с. 34]. Ці міркування обговорювалися під час конференції в Люцерні в 1974 році та отримали свою долю критики через суперечності між представленими експертними позиціями, які не дозволяли дійти до одностайних висновків. Як відзначав один з експертів, прийняття рішення про заборону малокаліберних боєприпасів «призвело б до заборони всіх військових гвинтівок, що наразі використовуються в світі» [7, с. 46].

Однак, прибічники обмеження чи заборони малокаліберних куль не здавалися та в 1975 році був представлений знову, та обговорювався під час Конференції урядових експертів в Лугано [8, с. 16]. Незважаючи на зміни, консенсусу досягнуто не було, і питання малокаліберних боєприпасів не увійшло до домовленостей 1980 року та не стало окремим протоколом до Конвенції про конкретні види звичайної зброї. Натомість, Конференція 1979-1980 років ухвалила резолюцію з запрошенням

урядам провести подальші дослідження поранень, що наносяться малокаліберними системами зброї та закликом до урядів проявляти максимальну обережність щодо непотрібних ушкоджень, які можуть завдаватися такими системами» [9, с. 33].

В нашій доповіді ми торкнулися так би мовити «традиційних озброєнь». Вона не стосується триваючих обговорень щодо можливості правового врегулювання автономних систем озброєнь. Однак описані нами та можливі обговорення показують, що Конвенція про деякі види звичайної зброї залишається живим інструментом з помітним потенціалом для подальшого розвитку. Такий розвиток буде визначатися реальним прагненням держав до обмеження озброєнь.

Література:

1. Конвенція про заборону або обмеження застосування конкретних видів звичайної зброї, які можуть вважатися такими, що завдають надмірних ушкоджень або мають невибіркову дію, 10.10.1980. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_266#Text (дата звернення: 05.11.2024).
2. Штокалюк К. В., Горчакова Н. О., Зайченко Г. В., Чеман І. С, Фосфор та нанофосфор в медицині та біології. *Теоретична медицина*. 2017. № 1 (99). С. 10-15.
3. Coble K. S., Tramazzo J. C. White Phosphorus and International Law. *Articles of War*. 2023. URL: <https://lieber.westpoint.edu/white-phosphorus-and-international-law> (дата звернення: 08.11.2024).
4. Boothby W.H. *Weapons and the Law of Armed Conflict*. 2nd Ed. Oxford: Oxford University Press, 2016. 422 p.
5. Prokosch E. The Swiss draft Protocol on Small-Caliber Weapon Systems: Bringing the dum dum ban (1899 up to date). *International Review of the Red Cross*. 1995. Vol. 35. Issue 307. P. 411-425.
6. International Committee of the Red Cross (ICRC), *Weapons that May Cause Unnecessary Suffering or Have Indiscriminate Effects; Report of the Work of Experts*, ICRC, Geneva, 1973. URL: <https://maint.loc.gov/law/mlr/pdf/RC-Weapons.pdf> (дата звернення: 13.11.2024).
7. International Committee of the Red Cross, *Conference of Government Experts on the Use of Certain Conventional Weapons* (Lucerne, 24.9-18.10.1974); Report, ICRC, Geneva, 1975. URL: <https://tile.loc.gov/storage->

services/service/ll/llmlp/RC-conf-experts-1974/RC-conf-experts-1974.pdf (дата звернення: 13.11.2024).

8. Official Records of the Diplomatic Conference on the Reaffirmation and Development of International Humanitarian Law Applicable in Armed Conflicts; Geneva (1974-1977), Berne, Federal Political Department of Switzerland, 1978, Vol. 16. URL: https://maint.loc.gov/law/mlr/pdf/RC-records_Vol-8.pdf (дата звернення: 13.11.2024).

9. Sandoz Y. Prohibitions or Restrictions on the Use of Certain Conventional Weapons. *International Review of the Red Cross*. 1981. No 220. P. 21-48.

КОНСУЛЬТАТИВНА ЮРИСДИКЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СУДІВ З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ФІЛОСОФСЬКИЙ ФЕНОМЕН

*Полежаса Катерина Олександрівна,
аспірантка, Національний юридичний університет ім. Я. Мудрого
ORCID: 0009-0009-2542-6394*

*Науковий керівник: Сіваш Олена Михайлівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
Національний юридичний університет ім. Я. Мудрого*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4126

Глобалізація істотно змінює роль та характер міжнародного права, оскільки воно змушене адаптуватися до нових умов взаємопов'язаності країн, суспільств, економік та культур. Особливо відчутні зміни саме в судовій системі, зокрема що займається правами людини. Консультативній юрисдикції міжнародних судів з прав людини відводиться дедалі більш суттєва роль, де вона стає важливішим інструментом гармонізації та інтеграції правових стандартів у глобалізованому світі. Окрім цього консультативна юрисдикція не обмежується юридичними процедурами, а також включає в себе глибокий філософський та етичний зміст.

Аналізуючи такий підхід та концепцію, варто розглянути чи можна вважати консультативну юрисдикцію міжнародних судів з прав людини етичною практикою, а також, яка роль цих судів як «моральних арбітрів» та яке значення має для верховенства права.

Консультативні рішення міжнародних судів з прав людини, зокрема ЄСПЛ, Міжамериканського суду та Африканського суду, хоч формально і не є юридично обов'язковими, проте мають значний вплив на національні системи правосуддя. Можна вважати, що це зумовлено їхнім авторитетом та моральною вагою аргументації, що міститься в самому рішенні. Судді, ухвалюючи консультативний висновок, не лише надають роз'яснення правових норм, але й задають певний моральний напрям, визнаючи, яким чином мають діяти держави для забезпечення прав людини. Оскільки судові рішення не є суто юридичними – це також прояв суспільних очікувань, колективної моральності та індивідуального сприйняття справедливості. На думку соціолога Еміля Дюркгайма, право є проявом колективної свідомості суспільства [1]. Розвиваючи соціологічну думку вченого, можна провести паралелі із консультативними рішеннями міжнародних судів з прав людини, які можуть відігравати роль своєрідних «соціальних фактів», що визначають моральні орієнтири й сприяють уніфікації суспільних норм. Таким чином, проявляється вплив на формування єдиних ціннісних орієнтирів, що дозволяють суспільствам краще адаптуватися до глобальних змін.

Консультативні висновки ЄСПЛ щодо гендерної ідентичності або прав дітей народжених від сурогатних матерів, не лише юридично уточнюють норми, але й змінюють суспільні уявлення про прийнятну моральну поведінку, сприяючи формуванню ширшої соціальної інклюзивності. Подібну соціальну роль відіграють консультативні висновки Міжамериканського суду щодо недискримінації ЛГБТ-спільноти чи захисту прав корінних народів [2]. Такі рішення мають більш моральні стандарти, які поступово мають стати частиною суспільних очікувань і норм.

На думку соціолога Зигмунта Баумана, глобалізація створила «текуче суспільство», в якому традиційні моральні рамки розмиваються, а міжнародні правові механізми надають нові етичні орієнтири. Консультативні рішення міжнародних судів з прав людини, за концепцією Баумана, є способом створення «глобальної етики», яка допомагає суспільству орієнтуватися у світі, що постійно змінюється [3, с. 354]. Визначені соціологом ключові теми, до яких належать плинна етика, плинна динаміка, плинне «я» і плинний простір, а також естетика дуже сильно впливають на зовнішній вимір, який під тиском глобалізації розширюється та змінюється. Можна вважати, що це створює умови для соціуму, коли відчувається ностальгія за впорядкованістю,

організованістю за контрольованими подіями і можливістю на це впливати і контролювати. У своїх роботах Бауман акцентує головну увагу на «рідкій сучасності», на стані постійної невизначеності та швидких змінах, що позначаються на соціальних, культурних та правових нормах. У такому контексті консультативна юрисдикція виступає інструментом стабілізації, здатним зменшити правову невизначеність, що виникає через конфлікт між локальними і глобальними нормами. Консультативні рішення є гнучким механізмом, який допомагає національним судам адаптувати своє правозастосування до динамічних стандартів прав людини, що формується на міжнародному рівні.

Не варто забувати при розгляді моральної сторони консультативної юрисдикції і про психологічний аспект висновків, оскільки з точки зору психології консультативні висновки міжнародних судів з прав людини мають потужний морально-емоційний вплив. У психологічній теорії соціального вчення Альберта Бандури стверджується, що люди схильні приймати поведінкові та моральні установи через спостереження за авторитетними прикладами [4, с. 58]. Міжнародні суди, виступаючи в ролі «моральних арбітрів» стають важливим джерелом таких прикладів.

Консультативні висновки, які містять чіткі етичні настанови, можуть викликати емоційний відгук у суспільстві, змінюючи психологічні установки щодо певних соціальних явищ, таких як дискримінація, рівність чи особиста гідність. Наприклад, консультативні рішення щодо недопустимості катувань або насильства у в'язницях можуть формувати у людей моральні почуття, такі як співчуття, емпатія чи гнів, що стимулюють соціальні рухи або законодавчі реформи.

З огляду когнітивної психології важливо й те, як саме сприймаються консультативні рішення. Концепція когнітивного дисонансу, розроблена Леоном Фестінгером, допомагає пояснити, чому консультативні рішення, попри свою формально необов'язкову природу, часто знаходять підтримку й реалізуються у національних правових системах [5]. Національні органи, отримуючи консультативні висновки міжнародних судів з прав людини, опиняються у психологічному стані дисонансу, коли виникає суперечність між їхніми локальними нормами та рекомендаціями міжнародного авторитетного суду. Щоб зняти цей дисонанс, суспільство та держава нерідко адаптує своє законодавство до міжнародних стандартів.

Отже, консультативні рішення мають подвійний вплив, одночасно впливають на колективну мораль суспільства та формують індивідуальні психологічні установи громадян. Це дає можливість міжнародним судам виступати у ролі «моральних орієнтирів», які задають критерії оцінки дій держав і формують міжнародну культуру поваги до прав людини.

Феноменологічний підхід Едмунда Гуссерля дозволяє ще глибше пояснити, чому рекомендації міжнародних судів з прав людини сприймаються суспільством як значущі [6]. З точки зору феноменології, рекомендації є не просто формально юридичними актами, а явищами, що переживаються людьми через призму їхнього індивідуального досвіду. Люди, що сприймають ці рішення як вияв універсальних цінностей (справедливість, повага, гідність), що дозволяє таким рекомендаціям знаходити широке визнання, навіть за відсутності формального примусу. Таким чином, консультативні висновки міжнародних судів з прав людини є не лише правовими, але й морально-етичними явищами. Вони сприймаються як «моральна карта» глобального суспільства, яка допомагає як окремим громадянам, так і національним системам держав зорієнтуватися в умовах моральної та соціальної невизначеності сучасного світу, в якому глобалізація займає особливе місце для змін та нововведень.

Список літератури:

1. Robert Alun Jones. *Emile Durkheim: An Introduction to Four Major Works*. Beverly Hills, CA: Sage Publications, Inc., 1986. 167 p.
2. Advisory opinion OC-29/22. URL: https://www.corteidh.or.cr/docs/opiniones/seriea_29_eng.pdf
3. Clegg S. R. Reading Bauman and Retrotopia. *Scandinavian Journal of Management*. 2018. Vol. 34, no. 4. P. 354-363. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.scaman.2018.03.001>
4. Столяренко О. Б. Психологія особистості: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2012. 280 с.
5. Harvey J. H., Omarzu J. Social Psychology Foundations of Clinical Psychology. *Comprehensive Clinical Psychology*. 1998. Vol.1. P. 297-321. [https://doi.org/10.1016/B0080-4270\(73\)00179-6](https://doi.org/10.1016/B0080-4270(73)00179-6)
6. Moran D. Edmund Husserl: Founder of Phenomenology. Cambridge. Malden: Polity Press, 2005. 284 p.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ПАРТИЗАН ЗГІДНО НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА

*Тараненко Микола Миколайович,
кандидат юридичних наук, Національний технічний
університет України «Київський політехнічний
інститут імені Ігоря Сікорського»*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4122

Партизанська боротьба як форма ведення війни має давню історію. Вона виникла у відповідь на військову агресію та окупацію, коли місцеве населення починало самостійно організовувати нерегулярні збройні формування з метою ведення збройної боротьби проти загарбників. Одними з перших відомих випадків партизанської боротьби були дії іспанських «герильяс» під час Наполеонівських війн на початку XIX століття. Партизани здійснювали атаки на французькі війська, використовуючи знання місцевості та раптові удари. Згодом у XX столітті партизанський рух набув значного поширення під час Першої та Другої світових воєн. Зокрема, радянські, югославські, польські, французькі та інші партизанські формування відіграли важливу роль у протистоянні військам Вермахту.

У міжнародному праві протягом тривалого часу не існувало чіткого закріплення статусу партизанів як учасників збройної боротьби. Це призводило до суперечливих ситуацій, коли захоплені учасники рухів опору розглядалися в якості нелегальних комбатантів, які не були захищені законами війни. Лише після Другої світової війни в рамках розробки Женевських конвенцій 1949 року було закріплено певні положення щодо статусу учасників опору, а у 1977 році Додаткові протоколи до них уточнили їхні права та обов'язки.

Встановлено, що партизани – це нерегулярні збройні формування, що діють на окупованих територіях, ведучи боротьбу проти регулярних збройних сил супротивника. Особливість партизанської війни полягає у використанні тактики мобільності, знання місцевості та підтримки місцевого населення, що ускладнює їхню класифікацію за нормами МГП.

Згідно III Женевської конвенції (ст. 4(A)(2), учасники руху опору можуть отримати статус військовополонених за умови виконання наступних критеріїв: (1) Наявність відповідального командування, яке

забезпечує дотримання дисципліни і норм МГП. (2) Наявність чітко видимого розпізнавального знаку, що дозволяє відрізнити партизан від цивільного населення. (3) Відкрите носіння зброї під час бойових дій. (4) Дотримання законів і звичаїв війни, зокрема гуманне поводження з військовополоненими та цивільним населенням. Якщо партизани не відповідають цим критеріям, вони можуть вважатися незаконними комбатантами, що ускладнює їхній правовий захист. Проте І Додатковим протоколом визначається, що комбатанти можуть не завжди носити відмітний знак за умови, що вони носять зброю відкрито під час бойових дій та перед початком атаки. Партизани, що відповідають цим умовам, мають право на статус військовополонених у разі їх захоплення супротивником. Відповідно до норм МГП, партизани зобов'язані дотримуватися гуманного поводження із цивільним населенням і військовополоненими, уникати актів тероризму, репресій і застосування заборонених методів ведення війни, поважати гуманітарні принципи навіть за умов тотального знищення ворогом. У разі порушення норм гуманітарного права вони можуть бути притягнуті до відповідальності за воєнні злочини.

Як бачимо, міжнародне гуманітарне право визначає статус партизан і встановлює умови їхнього захисту. Виконання правил МГП дозволяє партизанам отримати статус комбатанта та військовополоненого у разі захоплення. Таким чином, правовий статус партизан залежить від відповідності нормам міжнародного гуманітарного права, які регулюють як міжнародні, так і неміжнародні збройні конфлікти. Важливим є також визнання їхнього статусу міжнародною спільнотою та дотримання гуманітарних принципів у збройних конфліктах.

Література:

1. Мельцер Нільс. Міжнародне гуманітарне право. Загальний курс. Женева. МКЧХ, 2020. 397 с.
2. III Женевська конвенція «Про поводження з військовополоненими» від 12 серпня 1949 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_153#Text

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

*Антошевська Тетяна Олександрівна,
студентка 2 курсу другого (магістерського)
рівня вищої освіти Навчально-наукового
інституту права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4132

Збройна агресія Російської Федерації проти України змінила не тільки політичну та економічну ситуацію в державі, а й поставила перед українським судочинством нові виклики: в умовах воєнного стану традиційні механізми здійснення правосуддя видаються малоефективними, що обумовлює потребу в адаптації судової системи. У цьому контексті функціонування електронного судочинства є одним зі способів збереження правосуддя в умовах війни.

Під електронним судочинством розуміють процесуальну форму реалізації електронного правосуддя, яке може здійснюватися судами під час розгляду і вирішення цивільних справ зокрема [1, с. 124]. В Україні ця система реалізована шляхом впровадження Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи (ЄСІТС), відповідно до Рішення Вищої ради правосуддя "Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи" від 17 серпня 2021 року [2], яка покликана запровадити автоматизований документообіг, обмін процесуальними документами між судом і учасниками процесу, а також можливість проведення судових засідань у режимі відеоконференції.

Таким чином, завдання електронного судочинства полягають у наступному:

- підвищення рівня доступності правосуддя для всіх категорій населення, зокрема маломобільних та внутрішньо переміщених осіб;

- забезпечення прозорості та відкритості судового процесу;
- впровадження на практиці принципу процесуальної економії (економія часу, процесуальних дій та фінансових ресурсів);
- вдосконалення автоматизації рутинних судових процедур.

Разом з тим, здійсненню вищевказаних завдань заважають наступні виклики.

Першою проблемою є те, що активне застосування інформаційно-комунікаційних технологій передбачає наявність належної технічної бази у всіх судах, безперебійний доступ до мережі Інтернет та електронних підсистем ЄСІТС. Але де-факто, присутня певна технічна складність та інфраструктурні обмеження. Так, застосовуючи системний аналіз до справи № 634/1307/24, що перебувала на розгляді у Сахновщинському районному суді Харківської області, виявлено, що ухвалою від 19 грудня 2024 року було констатовано наявність технічних обмежень у забезпеченні проведення судового засідання в режимі відеоконференції. Зокрема, вказано, що приміщення суду обладнане лише одним залом, придатним для таких заходів, що унеможливило одночасне проведення кількох засідань із застосуванням відеозв'язку. У зв'язку з цим судом було прийнято рішення про відмову в задоволенні відповідного клопотання учасника процесу [3]. Також необхідно враховувати проблеми з електроенергетичною інфраструктурою, що можуть значно ускладнити впровадження електронного судочинства, особливо в віддалених чи постраждалих від бойових дій регіонах.

Другим викликом постає безпека і захист персональних даних, відповідно до положень законодавства. В Цивільному процесуальному кодексі в частині 4 статті 212 міститься положення про обов'язковий високий рівень довіри для засобів електронної ідентифікації, що стосується кожного учасника справи, його представника, які беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду [4].

Це положення прямо зобов'язує сторони, їхніх представників та суд забезпечити автентичність і надійність засобів ідентифікації, що використовуються в процесі.

Зазначена норма узгоджується також із положеннями Законом України “Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги” від 05.10.2017, який передбачає вимоги до електронного підпису,

електронної печатки та інших засобів електронної ідентифікації [5]. У контексті електронного судочинства ці вимоги мають першочергове значення, оскільки помилки або зловживання у сфері автентифікації можуть призвести до порушення прав учасників процесу, розголошення конфіденційної інформації, а також до сумнівів щодо легітимності ухвалених судових рішень.

У воєнний період, коли ризики кібератак та несанкціонованого доступу до інформаційних систем зростають, забезпечення кібербезпеки електронного судочинства стає критично важливим. Відсутність надійного захисту персональних даних може створити загрозу не тільки для окремих осіб, але й для довіри до судової влади загалом.

Наступною проблемою є недостатня підготовка кадрів. Перехід до електронного судочинства вимагає відповідної підготовки не лише суддів, а й інших учасників судового процесу, таких як адвокати, прокурори, працівники апаратів судів. Незважаючи на загальну цифровізацію державного управління, рівень володіння інформаційно-комунікаційними технологіями серед правників є нерівномірним. Це призводить до затримок у розгляді справ, технічних збоїв під час судових засідань, а також до зниження якості здійснення правосуддя.

Крім того, відсутність систематичної підготовки та підвищення кваліфікації у сфері роботи з електронними сервісами суду унеможливорює повноцінне використання наявних інструментів електронного судочинства. В умовах воєнного стану, коли оперативність і злагодженість дій усіх учасників процесу мають вирішальне значення, нестача відповідних навичок істотно ускладнює реалізацію прав громадян на доступ до правосуддя.

Законодавство України, зокрема Закон України “Про судоустрій і статус суддів” від 02.06.2016 у статті 105, передбачає серед іншого завдання Національної школи суддів України щодо періодичного навчання суддів з метою підвищення рівня їхньої кваліфікації та підготовки працівників апаратів судів та підвищення рівня їхньої кваліфікації [6]. Проте на практиці ця вимога часто не забезпечується у повному обсязі у сфері використання інформаційних технологій, особливо з огляду на обмежені ресурси, нестачу часу та складну безпекову ситуацію. Як наслідок, реалізація електронного судочинства стикається з низкою організаційних і кадрових бар’єрів, подолання яких потребує комплексного підходу на державному рівні.

Ці виклики вимагають системного вирішення шляхом: модернізації технічного забезпечення судових установ, посилення законодавчих гарантій кіберзахисту, а також розробки й реалізації навчальних програм для суддів, працівників апаратів судів та інших учасників судового процесу з урахуванням вимог цифрової трансформації правосуддя.

Висновок. Електронне судочинство має значний потенціал для зміцнення ефективності правосуддя в Україні, однак його повноцінне впровадження потребує цілеспрямованої політики на державному рівні, спрямованої на подолання існуючих бар'єрів та формування належних умов для цифрового правосуддя навіть в умовах воєнного часу.

Література:

1. Решота В. Проблеми визначення основних понять у сфері здійснення правосуддя. Вісник Львівського університету. Серія юридична. 2016. Вип. 62. С. 119-127. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vlnu_yu_2015_62_16 (дата звернення: 06.04.2025).
2. Про затвердження Положення про порядок функціонування окремих підсистем Єдиної судової інформаційно-телекомунікаційної системи: Рішення від 17.08.2021 № 1845/0/15-21: станом на 5 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1845910-21#Text> (дата звернення: 06.04.2025).
3. Ухвала від 19.12.2024 № 634/1307/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/123874502> (дата звернення: 06.04.2025).
4. Цивільний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV: станом на 1 квіт. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 06.04.2025).
5. Про електронну ідентифікацію та електронні довірчі послуги: Закон України від 05.10.2017 № 2155-VIII: станом на 18 груд. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2155-19#Text> (дата звернення: 06.04.2025).
6. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII: станом на 26 березня 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19#Text> (дата звернення: 06.04.2025).

ДОКТРИНА ЗНЯТТЯ КОРПОРАТИВНОЇ ВУАЛІ В ЧИННОМУ УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

*Крикун Віктор Борисович,
доктор юридичних наук, доцент,
професор кафедри цивільного права та процесу
Державного податкового університету
ORCID: 0000-0001-5160-5964*

*Звездічев Максим Олександрович,
аспірант кафедри фінансового та податкового права
Державного податкового університету
ORCID: 0009-0008-7705-1937*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4128

В українській судовій практиці застосування доктрини зняття корпоративної вуалі залишається вибіркоvim, але її активно використовують у таких випадках: притягнення бенефіціарів до відповідальності у справах про банкрутство, якщо встановлено, що вони навмисно маніпулювали активами компанії; оскарження шахрайських правочинів, спрямованих на приховування майна від кредиторів; визнання підприємств «фіктивними», якщо вони використовуються для прикриття діяльності власників без реальної самостійності.

Як зазначає Кибенко О., суддя Верховного Суду [1], підняття корпоративної вуалі означає, що майно, яке належить певному підприємству, розглядається як майно, яке належить іншим особам (керівникам, учасникам, засновникам і т. д.). Особливістю даної доктрини є відсутність переліку умов, коли правосуб'єктність юридичної особи могла б не враховуватись. Суд не визнає правосуб'єктність підприємства у конкретній справі і тільки у конкретних правовідносинах, тому що це необхідно для справедливого й розумного вирішення спору, при чому сама юридична особа не перестає існувати.

Чинне українське законодавство не має норм загального характеру, що регулювали б зняття корпоративної вуалі між учасником та юридичною особою. Таким чином, для визначення випадків, коли суд може застосувати доктрину зняття корпоративної вуалі, потрібно звертатись до доктринальних джерел судової практики.

Підкреслимо, що доктрина зняття корпоративної вуалі не закріплена в Кодексі України з процедур банкрутства (КУзПБ) [2] як окремий правовий інститут. Проте її механізми реалізуються через положення про субсидіарну відповідальність контролюючих осіб боржника та оспорювання правочинів боржника, що фактично дозволяє «проникати» крізь юридичну особу та залучати до відповідальності її власників, керівників чи афілійованих осіб.

Так, ст. 61 КУзПБ [2] визначає субсидіарну відповідальність контролюючих осіб боржника. Якщо банкрутство боржника спричинене неправомірними діями або бездіяльністю його керівників, власників або осіб, які здійснювали фактичний контроль, суд може покласти на них субсидіарну відповідальність за боргами компанії. У статті 42 КУзПБ [2] закріплено оспорювання правочинів боржника. Якщо боржник перед банкрутством укладав угоди, які погіршили його фінансовий стан або порушили інтереси кредиторів, такі угоди можуть бути визнані недійсними, а активи повернені у ліквідаційну масу. Таким чином, доктрина зняття корпоративної вуалі не передбачена КУзПБ прямо, але її механізми реалізуються через субсидіарну відповідальність контролюючих осіб боржника (ст. 61 КУзПБ) та оспорювання правочинів, укладених боржником перед банкрутством (ст. 42 КУзПБ).

Література:

1. Кібенко О. Підняття корпоративної завіси: судова практика. URL: https://court.gov.ua/storage/portal/supreme/prezentacii_2025/Prezent_pidn_korpor_zavisu.pdf (дата звернення: 23.03.2025).
2. Кодекс України з процедур банкрутства. (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2019, № 19, ст.74). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text> (дата звернення: 02.01.2025).

**ЯК ЗАХИСТИТИ НАШИХ ДІТЕЙ ТА НАС САМИХ:
ВІДВЕДЕННЯ СЕКСУАЛЬНИХ ЗЛОЧИНЦІВ**

*Мельник Оксана Вікторівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри кримінального процесу,
Національна академія внутрішніх справ
ORCID: 0000-0003-1805-830X*

*Ковальова Дар'я Юріївна,
слухач магістратури Навчально-наукового
інституту поліцейської діяльності,
Національна академія внутрішніх справ*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4119

Проблема насильства щодо дітей набуває нечуваних розмірів. Як зазначає Анна Солтер, «для більшості батьків простіше перейматися через невідомого розбещувача, який може блукати десь поруч, ніж приймати той факт, що їхню дитину сексуально розбещує хтось, кого вони запрошують до свого дому, – навіть попри те, що більшість випадків сексуального насильства вчиняють знайомі родині люди» [1, с. 5].

У багатьох ситуаціях докази зґвалтування та насильницького задоволення статевого потягу здатні бути непереконливими чи двозначними, що ускладнює слідство й судову процедуру.

Справедливо зазначають вчені, що «в умовах посиленої уваги всього світу до українського сучасного стану, його розвитку та реалізації прав людини загалом першочерговим є збереження прав дитини, її фізичного та ментального здоров'я як гарантії забезпечення продовження життя ... національне законодавство змінює вектор реагування на проблеми захисту прав дітей» [2, с. 156].

Захисту прав дітей передуює превенція. Вона повинна діяти постійно як і охорона. Дуже важливо з раннього віку навчати дітей правил

особистої безпеки, пояснювати, що таке особисті межі та чому їх необхідно дотримуватися. Діти повинні чітко розуміти, які дотики є допустимими, а які є неприпустимими, навіть якщо вони виходять від близьких людей чи авторитетних дорослих. Вони повинні знати, що їх тіло належить лише їм і що ніхто не має права змушувати їх робити щось, що викликає дискомфорт. Батькам слід проводити розмови на ці теми спокійно, без залякування, але з акцентом на важливості довірливих відносин. Чим більш відкритим і зрозумілим буде такий діалог, тим вища ймовірність, що дитина у разі небезпеки звернеться по допомогу, не відчуваючи страху осуду чи покарання.

Дуже важливо стежити за тим, як сама дитина сприймає своє оточення. Якщо вона починає уникати спілкування з певними дорослими, проявляє тривожність або розповідає про дивні ситуації, це повинно стати приводом для серйозної розмови та, за потреби, звернення до фахівців.

Законодавчі заходи також відіграють важливу роль у захисті від сексуальних злочинців. У багатьох країнах існують бази даних засуджених за сексуальні злочини, доступ до яких можуть отримати батьки, щоб перевірити підозрілих осіб. Однак цього недостатньо, оскільки багато злочинців не потрапляють до офіційних списків через брак доказів або недостатню правову базу. Важливо домагатися посилення покарань за сексуальні злочини, особливо у випадках, коли мова йде про рецидивістів.

Попередження та самозахист мають стати частиною повсякденного життя. Дітей потрібно вчити довіряти своїм інстинктам: якщо їм здається, що хтось поводить себе підозріло або викликає у них дискомфорт, вони повинні негайно повідомити про це дорослим. Злочинці часто діють через маніпуляцію – пропонують подарунки, просять зберігати «маленькі секрети», залякують або обіцяють привілеї за мовчання.

Одним з найважливіших аспектів захисту є створення атмосфери довіри та підтримки в родині. Дитина повинна відчувати, що її думка важлива, а її переживання завжди будуть сприйняті серйозно. Важливо, щоб у сім'ї була відкрита та доброзичлива атмосфера, в якій дитина не боїться розповідати про свої проблеми, навіть якщо вони здаються їй складними чи неприємними. Багато жертв сексуального насильства

мовчать про те, що трапилось, не тільки через страх перед кривдником, а й тому, що побоюються осуду з боку батьків чи близьких.

Якщо дитина зіткнулася з домаганнями або насильством, їй потрібен не тільки правовий захист, а й професійна психологічна допомога. Травматичний досвід може завдати глибокої шкоди її психіці.

Як зазначають вчені, «визначне місце при цьому належить правосвідомості дитини. Цей термін визначається в літературі як здатність людини до адекватного засвоєння правових норм та, відповідно, її поведінки. А основними функціями правосвідомості є: когнітивна, оціночна та регулятивна. Водночас всі вони тісно пов'язані між собою» [3, с. 72].

Загалом, захист від сексуальних злочинців – це не разова міра, а постійна робота всього суспільства. Важливо розвивати культуру безпеки, впроваджувати освітні програми, посилювати законодавчі механізми та підтримувати постраждалих, щоб вони могли відновитися та повернутися до нормального життя. Лише комплексний підхід дозволить створити середовище, в якому діти та дорослі будуть відчувати себе в безпеці та захищеними.

Література:

1. Хижаки. Педофіли, гвалтівники та інші сексуальні злочинці: хто вони такі, як вони діють і як ми можемо захистити себе та своїх дітей / пер. з анг. О. Татаренко. – Харків: Вид-во «Ранок»: Фабула, 2022. – 288с.
2. Мельник О. В., Семотюк С. Д. Аксіологічне значення міжнародного гуманітарного права та кримінального права у забезпеченні прав дітей. *Журнал Східноєвропейського права*. 2025. №131. С. 154-161.
3. Мельник О. В., Семотюк С. Д. Окремі аспекти забезпечення прав людини в умовах воєнного стану. *Актуальні дослідження правової та історичної науки (випуск 69)*. Міжнародна наукова інтернет-конференція. (Польща, Ополе, 13-14 лютого 2025 р.). С. 42-44.

ДО ПИТАННЯ ПРІОРИТЕЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ ТА ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ

*Подкопаєв Сергій Васильович,
доктор юридичних наук, старший
науковий співробітник Науково-дослідного
інституту вивчення проблем злочинності
імені академіка В.В. Сташиса Національної
академії правових наук України*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4123

Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки передбачає щорічне визначення пріоритетних напрямів протидії злочинності залежно від її стану, структури, динаміки і тенденцій (п. 2.4.); розширення меж дискреції прокурора в кримінальному провадженні для забезпечення виконання покладених на нього функцій з урахуванням пріоритетних напрямів протидії злочинності (п. 3.4.). Поряд із цим йдеться і про «посилення координаційної ролі Офісу Генерального прокурора» (п. 4.2.) [1].

Це видається цілком природнім, адже прокурор є не лише суб'єктом нагляду «...за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням...» (ст. 36 КПК України) [2], але й традиційно – суб'єктом координації діяльності «правоохоронних органів відповідного рівня у сфері протидії злочинності» (ч. 2 ст. 25 Закону України «Про прокуратуру»), що витікає із мети діяльності та функцій прокуратури України [3]. У цьому сенсі покладання визначення зазначених вище пріоритетів на прокуратуру України було б логічним кроком з боку законодавця. Певний досвід в системі вже напрацьовано.

Так, наприкінці 2019 – початку 2020 року Генеральним прокурором затверджено «Пріоритети діяльності органів правопорядку та прокуратури у сфері кримінальної політики на 2020 рік» в яких йшлося, зокрема, про види злочинів, яким слід протидіяти в пріоритетному порядку, враховуючи «найбільш актуальні інтереси та очікування суспільства, та стан злочинності»; процесуальні та інші інструменти кримінальної юстиції, де підкреслювалося сприяння органів прокуратури «встановленню та застосуванню критеріїв пріоритетності роботи в

процесі розслідування кримінальних проваджень з урахуванням тяжкості злочину, наявності підозрюваних, виду запобіжного заходу та перспектив судового розгляду»; індикатори рівня виконання пріоритетів тощо [4].

Відповідно, ч. 1 ст. 9 Закону України «Про прокуратуру» можна доповнити пунктом, наприклад, такого змісту: «затверджує основні пріоритети діяльності прокуратури та органів правопорядку у сфері протидії злочинності».

Література:

1. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки: схвалено Указом Президента України від 11 травня 2023 року № 273/2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#n9>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>
3. Закон України Про прокуратуру: Закон України від 14 жовтня 2014 року № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18>
4. Пріоритети діяльності органів правопорядку та прокуратури у сфері кримінальної політики на 2020 рік. URL: https://old.gp.gov.ua/userfiles/Prioriteti_dijalnosti.pdf

КРИМІНОГЕННІ ЧИННИКИ НАРКОТИЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ КОЛЕКТИВІВ

*Пономарьов Андрій Валентинович,
слухач інституту Стратегічних комунікацій
Національного університету оборони України*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4121

Успіхи протидії наркотизації військових колективів багато в чому залежать від науково обґрунтованих відповідей на питання, які причини спонукають до прийому наркотичних речовин військовослужбовців, що сприяє, прагненню до вживання наркотиків? Щоб перемогти наркотизацію військових колективів, потрібно з'ясувати причини та умови, які породжують це зло. Знаючи їх, можна виробити ефективні

заходи протидії, поставити профілактичні заслони на шляху цієї проблеми. Поки чітко не з'ясовані причини наркотизації військових колективів, ми протидіємо цьому явищу лише медичними та юридичними заходами. Військовослужбовець, як і будь-яка людина не народжується наркоманом. Що ж штовхає його на перший крок зближення з наркотиками? Як надалі військовослужбовець потрапляє у тенета цієї вади? Звідки беруться у Збройних Силах України наркомани? Багато кримінологів, соціологів, психологів, лікарів намагаються дати відповіді на ці запитання, однак однозначної відповіді немає, адже причини наркотизації, шляхи та механізми її поширення у збройних силах складні та різноманітні.

Криміногенні фактори, що зумовлюють наркотизацію військовослужбовців, незаконний обіг наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів у соціальних колективах досліджували В. А. Бублейник, О. В. Віцько, І. М. Гриненко, І. О. Доброрез, О. В. Козаченко, О. В. Мазуренко, А. А. Музика, В. Г. Пшеничний, Л. В. Раєцька, О. О. Сердюк, В. А. Тимошенко, Д. О. Штанько та інші вчені.

Кількість чинників, які впливають на розвиток наркотизації Збройних Сил України постійно поповнюється, змінюються їх якісні характеристики. Тому причини наркотизації військовослужбовців не можна звести до якогось єдиного чинника. Іноді одна причина призводить до наркотизації, а іноді це низка причин, що діють на особистість військовослужбовця. На нашу думку тут діє комплекс причин, несприятливих умов і сприятливих чинників, кожен із яких по-різному обумовлює виникнення різних видів наркоманій. Спробуємо виявити більш типові причини (ситуації), що призводять військовослужбовців на небезпечний шлях, який загрожує їм моральною та фізичною деградацією, а нерідко і загибеллю.

Традиційно причини наркотизації поділяють на соціальні, соціально-психологічні та психологічні. Вважається, що формуванню військовослужбовця-наркомана сприяють такі причини: 1) ринок, що вільно постачає наркотики; 2) середовище, що сприяє або допускає застосування наркотиків; 3) певна індивідуальна схильність до такої залежності. Часто підкреслюється, що наркотизація є соціальною хворобою, адже визначальними чинниками у її розвитку та поширенні є соціальні чинники. Можна простежити чітку прямо пропорційну

залежність збільшення наркотизації у важкі періоди історії розвитку суспільства, наприклад під час війни, коли військовослужбовці в екстремальних умовах бачили в наркотиках стимулюючий засіб, в них вони шукали полегшення труднощів щоденної та бойової обстановки, ними намагалися зняти тугу по дому та близьким.

Національні негаразди, соціальні потрясіння також сприяють наркотизації Збройних Сил України. Чим гірше в державі люди забезпечені матеріально, житлом, харчуванням, роботою, медичним обслуговуванням, чим гірше вирішуються соціальні питання тощо, тим гірше загальне психологічне тло, тим більше виражена незадоволеність, нервозність, напруженість, депресивність, невпевненість у завтрашньому дні, перевтома та стурбованість. У реальних фактах кризового стану суспільства знаходить собі ґрунт антисоціальне індивідуалістичне філософствування. Центральним пунктом цього філософствування є людина з роздвоєною свідомістю або, за філософською термінологією, з роздвоєним «існуванням»: справжнім та несправжнім [1, с. 448-449].

Основою для такого роздвоєння служить дійсне протиріччя між реальним становищем людини під час проходження військової служби, особливо в період воєнного стану. Слабовольні, нестійкі особи, які не вміють переносити життєві труднощі, шукають можливість штучно викликати заспокоєння або збудження і вдаються до вживання наркотичних засобів.

Хоча в більшості країн прийнято досить суворі закони щодо контролю за виробництвом та споживанням наркотичних засобів, проте в обхід цих законів виробництво та торгівля ними ведуться у широких масштабах, зокрема і в підрозділах Збройних Сил України. Торговці наркотиками заради власного збагачення прагнуть постійного збільшення своєї клієнтури, залучають у наркотичну трясовину дедалі нові жертви, що рекрутуються переважно з цивільної молоді, залучаючи до цього і недолугих військовослужбовців. Це й призводить до поширення наркотизації підрозділів Збройних Сил України.

Показовим є те, що військово-лікарські комісії (ВЛК) при військкоматах не в змозі виявити осіб, схильних до вживання наркотиків, підкреслює голова Української асоціації медичного канабісу Геннадій Шабас. «ВЛК не проводять тести на вміст наркотиків у крові перед постановкою на військовий облік. Людину просто забирають в армію.

Я не знаю жодного випадку, щоб когось перевіряли на алко- чи наркозалежність. Якщо людина в цивільному житті була наркоманом, вона буде прагнути знайти їх і на війні», – розповів фахівець [2].

Керівники Офісу Генерального прокурора України у 2023 році запевняли, що є результати з виявлення шляхів поширення та місць виготовлення небезпечних препаратів для людей та держави. Погоджувалися, що «можуть існувати ланцюжки поставок цих засобів на лінію фронту, у Збройні сили. Ми цьому протидіємо та розуміємо, що це напрям є і буде нашим пріоритетним, доки ми не припинимо цю діяльність на рівні держави». Генпрокурор назвав питання протидії обігу наркотиків серед військових складним і таким, що має транскордонний вимір. Усі партнери допомагають Україні на рівні європейських інституцій, Міністерства юстиції США та ФБР, додав він [2].

Однак не можна приписувати наркотизацію військовослужбовців лише торговцям наркотичними засобами. Численні фармацевтичні фірми з метою нарощування прибутку щорічно виробляють велику кількість знеболювальних, снодійних, заспокійливих, стимулюючих засобів. З клінічних позицій здатність фармакологічних засобів викликати звикання є одним із варіантів небажаної побічної дії. Жорстока конкуренція у фармацевтичній промисловості веде до того, що на ринок часом надходять препарати, які не пройшли повні клінічні випробування. Їхні уявні переваги рекламуються, а асортимент з року в рік розширюється. У багатьох із цих засобів згодом виявляються наркотичні властивості. І лише згодом обмежується їхнє вільне поширення. Однак скасування їх прийому вже не є простим способом усунення випадково отриманого ускладнення, так як лікарський препарат в даному випадку виступає в ролі своєрідного індуктора патологічного стану, який не усувається, а посилюється скасуванням цього препарату. Таким чином, однією з причин наркотизації військовослужбовців може бути недостатній контроль за поширенням лікарських препаратів, їхня легка доступність.

«Проблема несистемного вживання наркотиків є майже в кожному бойовому підрозділі і головний чинник її поширення – легка доступність і ціна товару», зазначає в бесіді з інтернет-виданням «Фокус» офіцер 67-ї окремої механізованої бригади, військовий психолог Андрій Козінчук [2].

У наркотизації військовослужбовців відіграють роль механізми соціального контролю, до яких входять суспільство, мікросоціальне середовище (професійне оточення, коло знайомих та друзів, сім'я) [3, с. 450]. Послаблення цього контролю веде до наркотизації. Тому й кажуть про необхідність соціального стабілізатора. Прикладом причини наркотизації за відсутності належного соціального контролю може бути поширення наркоманії у США. Ще 1980 р. на вживання наркотиків у збройних силах США командири дивилися крізь пальці. Недостатній контроль за випадками вживання наркотичних засобів призводив до наркотизації збройних сил, а після повернення військовослужбовців додому – і в їхньому новому мікросоціальному оточенні. Тільки після вжиття відповідних заходів, наркотизація збройних силах США значно знизилася.

Аналіз перелічених причин показує, що вони перебувають у площині соціальних проблем. Однак соціальні причини наркотизації військовослужбовців не єдині.

Детермінанти наркотизацій військових колективів у мирний та воєнний періоди доцільно групувати за чотирьома основними рівнями. Перший рівень – біофізіологічний. До цієї групи причин і умов відносяться ті, які пов'язані зі спадковою схильністю до споживання психоактивних речовин, з впливом генетично переданих особливостей расового, етнічного, морфологічного планів, з психофізіологічними характеристиками індивіда. Другий рівень – індивідуально-психологічний, зловживання наркотичними засобами та психотропними речовинами. Третій – мікросоціальний рівень, що концентрує причини та умови, пов'язані з безпосереднім оточенням людини: її становищем у сім'ї, у військовому колективі тощо, де створюються патологічні, що привертають до наркоманії моделі поведінки. Четвертий – макросоціальний рівень, він включає групу причин і умов, пов'язаних з кризами та іншими негативними процесами і явищами в рамках усього соціуму, у наведеному випадку – з війнами і збройними конфліктами. Остання група детермінант є однією з вирішальних, оскільки патологічні деформації на мікросоціальному і навіть на індивідуально-психологічному рівні багато в чому визначаються соціальними явищами.

Література:

1. Профілактика злочинів: підручник / за ред. О. М. Джужи; Національна академія внутрішніх справ. Київ: Атіка, 2011. 720 с.
2. Савін Т. Наркотики в лавах ЗСУ. Велика зарплата і доступність речовин підкуповують військових – експерти. *Фокус: інтернет-видання* від 31.08.2023. URL: <https://focus.ua/uk/eksklyuzivny/589436-narkotiki-v-lavah-zsu-velika-zarplata-i-dostupnist-rechovin-pidkupovuyut-viyskovih-eksperti> (дата звернення: 05.03.2025).
3. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: у 3 кн. Київ: Ін Юре, 2007. Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. 2007. 712 с.

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ТА ПРЕКУРСОРІВ У ВІЙСЬКОВИХ КОЛЕКТИВАХ

*Пономарьов Андрій Валентинович,
слухач інституту Стратегічних комунікацій
Національного університету оборони України*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4120

Класифікувати нормативні акти, що регламентують питання протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та прекурсорів можливо: 1) за визначенням повноважень: а) загальні, що визначають права, обов'язки і повноваження усіх суб'єктів протидії незаконному наркообігу (зокрема, Конституція і закони України, міжнародно-правові акти); б) спеціальні, що визначають лише повноваження відповідних підрозділів Збройних Сил України, Національної поліції (для прикладу, накази Генерального штабу Збройних Сил України, МВС України та ін.); 2) за ієрархічністю: а) Конституція і Закони України; б) міжнародні; в) підзаконні акти.

Однак, маємо констатувати, що в Україні відсутні законодавчі акти, в яких були б присутні норми, що спеціалізовано регулюють протидію незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, та прекурсорів у військових колективах чи хоча б у Збройних Сил України в цілому.

У діючих нормативних актах України визначені суб'єкти протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, до яких зазвичай відносять: а) за територією дії: 1) міжнародні: Інтерпол, Європол; 2) національні: Національна поліція України, Служба безпеки України, Митна та Прикордонна державні служби України, громадські об'єднання та ін.; б) за компетенцією: 1) загальної компетенції: Президент України, Верховна Рада України; Кабінет Міністрів України; органи місцевої виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, громадські організації та ін.; 2) спеціальної компетенції (Служба безпеки України, Національна поліція України, Національна гвардія України, Прокурора та ін.).

Однак, вивчення нами правового регулювання протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, та прекурсорів показало, що Військова служба правопорядку у Збройних Силах України не відноситься суб'єктів протидії такому незаконному обігу.

В Україні наявна досить чітка система соціальних норм, якими регламентована профілактика наркотизму. Такі правові норми втілені у Законах України, Указах Президента, Постановах Кабінету Міністрів України й інших нормативних актах. У той же час, в Україні відсутній спеціальний закон про профілактику наркотизму, яким були б чітко визначені поняття і сутність профілактики наркотизму, коло і повноваження її суб'єктів, основні напрями їх діяльності, порядок фінансування профілактичних заходів, форми взаємодії тощо. Доцільним було б регламентувати нормами такого закону і профілактику наркотизму у військових колективах.

На основі соціальних норм в Україні утворилися суб'єкти профілактики наркотизму. їх умовно розділяються на три групи у залежності від домінуючого в їхній діяльності напрямі профілактики: 1) суб'єкти правової профілактики (спецпідрозділи Національної поліції України, Служби безпеки України, Прикордонних військ, Митниці); 2) суб'єкти медичної профілактики (наркологічні лікарні, диспансери та амбулаторії Міністерства охорони здоров'я України, суспільні організації, що займаються реабілітацією наркозалежних осіб); суб'єкти соціальної профілактики (громадські організації, що здійснюють антинаркотичну пропаганду, державні центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді). Однак, Військова служба правопорядку Збройних Сил України до таких суб'єктів профілактики наркотизму не відноситься, адже Закон України

«Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» [1] не містить норм які б покладали на цю службу такі завдання.

Крім того, зазначимо, що сукупність суб'єктів профілактики наркотизму на даний час не являє собою систему, між ними відсутні налагоджені внутрішні зв'язки. Координаційна рада при Кабінеті Міністрів України координує діяльність суб'єктів профілактики лише на рівні їхніх вищих керівних органів, тобто на рівні міністерств та відомств. Проте, на нижчому рівні координація є відсутньою. А так як Військова служба правопорядку у Збройних Силах України, не вважається суб'єктом профілактики наркотизму, то інші суб'єкти такої профілактики у своїх відомчих нормативних актах із цією службою взаємодії не передбачають.

В ст. 3 1-го розділу Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» [2] зазначено, протидію незаконному обігом наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів здійснюють у межах наданих їм повноважень Національна поліція, Служба безпеки України, Офіс Генерального прокурора, центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну митну політику, центральні органи виконавчої влади, що реалізують державну політику у сферах захисту державного кордону та ін. Військова служба правопорядку у Збройних Силах України до таких суб'єктів не віднесена, хоча протидію незаконному наркообігу фактично здійснює.

Згідно із статтями, приведеними у II-му розділі Закону України «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів та зловживанню ними» [2], до основних заходів протидії незаконному наркообігу віднесені: контрольована поставка; оперативна закупка; конфіскація; запити правоохоронних органів про розміщення коштів, одержаних від незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних речовин прекурсорів; огляд транспортних засобів, вантажів і особистих речей громадян; зупинення та припинення діяльності закладів масового перебування громадян, у яких виявлені факти вживання чи збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; заходи протидії незаконному культивуванню наркотиковмісних рослин; здійснення адміністративного нагляду за особами, звільненими з місць позбавлення волі. На жаль ці заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів не

імплементовані (за виключенням окремих, наприклад оглядів) до Закону України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» [1], що не дає можливість службі правопорядку належним чином протидіяти незаконному наркообігу.

Стаття 1 Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [3] визначає, що завданням оперативно-розшукової діяльності є пошук і фіксація фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, відповідальність за які передбачена Кримінальним кодексом України, і це здійснюється з метою припинення правопорушень та в інтересах кримінального судочинства, а також отримання інформації в інтересах безпеки громадян, суспільства і держави. У статті 2 цього закону оперативно-розшукова діяльність визначена як система гласних і негласних пошукових та контррозвідувальних заходів, що здійснюються із застосуванням оперативних та оперативно-технічних засобів. А в ст. 5 цього ж закону вказані підрозділи, які здійснюють оперативно-розшукову діяльність.

Військова служба правопорядку у Збройних Силах України також здійснює пошук і фіксацію фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, які здійснюють незаконний наркообіг, за який передбачена відповідальність Кримінальним кодексом України, і це здійснюється з метою припинення таких правопорушень в інтересах кримінального судочинства. Відсутність Військової служби правопорядку у Збройних Силах України серед підрозділів, яким надано право здійснювати оперативно-розшукову діяльність значно обмежує можливості цієї служби належно протидіяти незаконному наркообігу у військових колективах, здійснювати пошук і фіксувати фактичні дані про такі протиправні діяння.

Нагальною є потреба створення у Військовій службі правопорядку у Збройних Силах України техніко-криміналістичних підрозділів, які б безпосередньо займалися криміналістичним забезпеченням пошуку і фіксації фактичних даних про протиправні діяння окремих осіб та груп, які здійснюють незаконний наркообіг у військових колективах. Зокрема, працівники такого підрозділу могли б здійснювати фото та відеозапис протиправних дій, за допомогою пошукових криміналістичних засобів виявляти схованки з наркотичними засобами, вести пошук наркотиків з використанням спеціально навчених собак, тестувати наркотичні засоби тощо. Нагальною потребою є наказ про створення

та діяльність таких техніко-криміналістичних підрозділів у Військовій службі правопорядку у Збройних Силах України.

Внесення змін до законодавства та нормативно-правових актів з урахуванням зазначених вище пропозицій, на нашу думку, значно удосконалило б правове регулювання протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, та прекурсорів у військових колективах.

Література:

1. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 07.03.2002 № 3099-III. Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3099-14#Text> (дата звернення: 23.03.2025).
2. Про наркотичні засоби, психотропні речовини і прекурсори: Закон України від 15.02.1995 № 60/95-ВР. Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/60/95-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 23.03.2025).
3. Про оперативно-розшукову діяльність: Закон України від 18.02.1992 № 2135-XII. Офіц. веб-сайт Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (дата звернення: 23.03.2025).

ПРАВО НА БЕЗПЕЧНЕ ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ІНСТРУМЕНТИ ЗАХИСТУ

*Борисов Іван Сергійович,
здобувач вищої освіти II курсу Київського національного
університету ім. Тараса Шевченка*

*Науковий керівник: Аксютіна Анастасія Володимирівна,
кандидат юридичних наук, юрисконсульт*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4125

Згідно статті 50 Конституції України, кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля та на відшкодування завданої порушенням цього права шкоди. Кожному гарантується право вільного доступу до інформації про стан довкілля, про якість харчових продуктів і предметів побуту, а також право на її поширення. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» зокрема, ст. 9 також закріплює перелік екологічних прав громадян та визначає їх гарантії [1]. Але введення воєнного стану в Україні зумовило чимало змін, в тому числі і у сфері екологічного права. Після початку повномасштабного вторгнення екологічні небезпеки нарастають, а шкода, нанесена Україні, стає набагато очевиднішою. Цьому сприяють і перевезення особового складу і техніки, і використання заповідних або курортно-рекреаційних зон в якості полігонів, мінування територій. Західні експерти вже називають Україну найбільш замінованою європейською державою, а Чорне море – найбільш замінованим в Європі [2, с. 40]. Навколишнє природне середовище стало однією з жертв російської агресії. Війна негативно вплинула на кожен компонент довкілля, в тому числі на об'єкти природно-заповідного фонду. Наслідки шкоди та токсичного забруднення внаслідок бойових дій є особливо серйозними, враховуючи, що в Україні зосереджено 35 відсотків біорізноманіття Європи та близько чверті чорнозему Землі, багатого, високородючого типу ґрунту [3, с. 428]. Які ж на даний час існують інструменти захисту порушених екологічних прав в умовах воєнного стану? По-перше, розроблення та затвердження

Державної екологічної інспекції України та Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів відповідних методик розрахунку збитків. Слід зазначити, що Держекоінспекція це єдиний орган центральної влади що постійно фіксує події та розраховує збитки нанесені довкіллю, внаслідок військової агресії рф. По-друге, прийняття постанови Кабінету Міністрів України від 28.07.2023 № 783 стосовно створення офіційного електронного ресурсу Міндовкілля «ЕкоЗагроза», якою затверджено Порядок фіксації фактів заподіяння шкоди навколишньому природному середовищу внаслідок надзвичайних ситуацій, подій, збройної агресії російської федерації. По третє – створення інтерактивної мапи, що відображає загальні суми збитків, завданих довкіллю внаслідок збройної агресії Російської Федерації в кожній області України [4]. Незважаючи на наявність інструментів захисту екологічних прав людини в період воєнного стану в Україні, дане питання і досі залишається проблемним. Відшкодування екологічної шкоди повинно стати елементом репарації з країною-агресором.

Література:

1. Про охорону навколишнього природного середовища: Закон України від 26.06.91 № 41 ст. 546 станом на 15.11. 2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12#Text> (Дата звернення: 11.04.2024)
2. Коритко Л.Я. Порушення екологічних прав людини в Україні в період воєнного стану (на прикладі каховської катастрофи). *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*, 2024. Вип. 81. Ч. 1. С. 40-46.
3. Портной, Д. О. Право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Актуальні проблеми сучасної науки в дослідженнях молодих учених, курсантів та студентів : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Вінниця, 17 травн. 2023 р.) МВС України, Харків. нац. ун-т внут. справ. Вінниця : ХНУВС, 2023. – С. 427-429.
4. Державна екологічна інспекція України URL: <https://www.dei.gov.ua/post/z-8-travnya-po-10-travnya-2024-roku-vidbuvsya-ochniy-trening-yak-zafiksuvat...>

ЩОДО ЮРИДИЧНОГО СУПРОВОДУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

*Добровольська Володимира Володимирівна,
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри господарського права і процесу,
Національний університет «Одеська юридична академія»*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4124

Юридичний супровід бізнесу представляє собою важливу правову концепцію, завдяки якій будь-який суб'єкт господарювання отримую кваліфіковану, професійну допомогу щодо створення та ефективно-прибуткового ведення господарської діяльності. У літературі вказують на те, що юридичний супровід бізнесу це «основа успішної діяльності будь-якого підприємства чи компанії. Надання високоякісних юридичних послуг забезпечує ефективне управління ризиками та забезпечує захист бізнесу від непередбачуваних втрат та шкідливих наслідків» [1, с. 5].

Юридичний супровід бізнесу можливо визначити через більш широке поняття «правова робота, яка саме й «забезпечує внутрішні та зовнішні відносини суб'єкта господарювання та спрямована на охорону і захист прав суб'єкта господарювання. Внутрішні включають в себе взаємовідносини в середині суб'єкта господарювання та організацію і нормальне функціонування самого суб'єкта, тобто мова може йти про розробку та впровадження різноманітних локальних актів (установчих документів, положень, колективних договорів, інструкцій тощо), які не повинні суперечити чинному законодавству і обов'язково підлягають розгляду та оцінки з боку юридичної служби. Зовнішні включають в себе різноманітні відносини суб'єкта з іншими суб'єктами господарювання та відповідними органами державної влади і місцевого самоврядування, а також. Саме останні відносини показують включення організації правової роботи в інститут господарського права, тобто відносини, що виникають в процесі здійснення правової роботи входять в предмет господарського права» [2, с. 10]. Внутрішні відносини, як правило, направлені на управління та ведення ефективної поточної діяльності суб'єкта господарювання, а зовнішні характеризують та позиціонують його становище на ринку та у відносинах з іншими суб'єктами господарювання, у тому числі й іноземними. Також слушною є думка про те, що «правова робота – це комплекс заходів, що здійснюються

державними органами управління, посадовими особами з метою забезпечення суворого дотримання закону у всіх сферах господарської діяльності. Зазначені обставини дозволяють окреслити межі правової роботи як виду юридичної діяльності, яка охоплює різні сфери діяльності суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, а саме: виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність; дають можливість визначити основні завдання правової роботи» [3]. Дійсно, провідна мета правової роботи це забезпечення існування та розвитку суб'єкта господарювання в умовах правової дисципліни, у рамках чинного законодавства.

На думку інших дослідників саме «розвиток вчення про правову роботу свідчить про те, що на першому етапі правова робота ототожнювалась з роботою юридичної служби, досліджувалися її завдання та функції. На другому етапі вже розмежовується правова робота та юридична служба. Поворотним стає третій етап, на якому змінюється розуміння змісту правової роботи, який, на думку вчених, полягає не у реалізації норм права, а в організації цього процесу; вводяться поняття правової служби та інтенсифікації реалізації норм права як показник ефективності правової роботи. Правова робота – це правовий засіб, який використовується суб'єктами приватних і публічних правовідносин під час задоволення їх інтересів з метою ефективнішого застосування та/або реалізації права» [4, с. 19]. І. В. Головань під «сутністю правової роботи у сфері господарювання розуміє спеціалізовану діяльність особи (осіб), що мають юридичні знання і організаційно-владні повноваження, заходячись у структурі суб'єкта господарювання, та які організовують реалізацію законодавства, забезпечуючи певний рівень законності у їх діяльності» [5, с. 19].

Таким чином, юридичний супровід бізнесу є комплексом дій щодо здійснення різноманітної правової роботи щодо існування та діяльності будь-якого суб'єкта господарювання в умовах правової дисципліни, у рамках чинного законодавства. Зазначені дії можуть бути легалізаційно-дозвільного, договірною та іншого характеру.

Література:

1. Юридичний супровід бізнесу: навч. – метод. посібник / Уклад. І. В. Ковбас, П. І. Крайній. Чернівці: Чернівецький нац. ун-т, 2023. 202 с.

2. Возняковська К. А., Гофман О. Р., Згама А. О., Добровольська В. В. Юридичний супровід бізнесу: навчально-методичний посібник для здобувачів вищої освіти усіх форм навчання; галузь знань – 08 «Право», спеціальність – 081 «Право». [Електронне видання]. Одеса, 2021. 135 с.
3. Кахович О. О. Конспект лекцій з дисципліни «Юридична служба в організаціях приватного та публічного права». Дніпро. 2016. URL: <https://dduvs.edu.ua/>
4. Степанов І. О., Лівак П. Є. Правова робота як юридичний засіб інтенсифікації застосування та реалізації права. *Часопис Київського університету права*. 2015. Вип. 3. С. 125-128.
5. Головань І. В. Правова робота у механізмі захисту прав суб'єктів підприємництва: дис. ... кандидата юрид. наук: 12. 00. 04. Д., 2003. 196 с.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІННИХ ПАПЕРІВ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

*Криган Еліна Романівна,
студентка 1 курсу денної форми навчання
здобуття освіти другого (магістерського)
рівня вищої освіти спеціальності 081 “Право”
освітньої програми “Право” Навчально-наукового
інституту права Київського національного
університету імені Тараса Шевченкаї*

*Науковий керівник: Попова Анастасія Володимирівна,
доцент кафедри економічного права та
економічного судочинства Навчально-наукового
інституту права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4131

Правове регулювання обігу цінних паперів у міжнародному контексті ґрунтується на комплексі нормативно-правових актів, що забезпечують стабільність та прозорість фінансових ринків. У розвинених країнах діють чітко визначені механізми контролю та нагляду, що сприяють високій ліквідності та захисту прав інвесторів. Значна частина міжнародних інвесторів активно використовує фондові ринки США,

Європейського Союзу та Азії, що зумовлює їхню динамічність та вплив на глобальну економіку. Вартість окремих акцій може сягати сотень тисяч доларів, що свідчить про високий рівень капіталізації та довіру до фінансових інструментів.

Регулювання ринку цінних паперів у різних країнах світу здійснюється за двома основними моделями: державним контролем через спеціалізовані органи або передачею значних повноважень саморегулюючим організаціям. Кожна з цих моделей має свої особливості та рівень жорсткості регулювання.

Система регулювання ринку цінних паперів у США побудована на багаторівневому підході, що включає державні органи та саморегулюючі організації [1]. Комісія із цінних паперів та бірж (SEC) регулює діяльність фондових бірж, брокерів, інвестиційних компаній та консультантів. Вона відповідає за виявлення порушень, накладення санкцій, контроль за випуском та продажем цінних паперів. Комісія з товарних ф'ючерсів (CFTC) регулює торгівлю ф'ючерсами та похідними фінансовими інструментами, здійснює ліцензування учасників ринку та моніторинг виконання ними зобов'язань. Управління з регулювання фінансової індустрії (FINRA) є саморегулюючою організацією, яка контролює діяльність брокерів, інвестиційних компаній та трейдерів.

В свою чергу, Велика Британія має розвинену систему регулювання фінансового ринку, яка базується на незалежних органах нагляду та чітко визначених механізмах контролю [2]. Основними регуляторами ринку цінних паперів є Управління з фінансового регулювання та контролю (FCA), Орган пруденційного нагляду (PRA) та Комітет фінансової політики (FPC).

Управління з фінансового регулювання та контролю (FCA) регулює діяльність учасників ринку, видає ліцензії та контролює відповідність компаній фінансовим стандартам. Посилає механізми моніторингу та дисциплінарної відповідальності для компаній, що працюють з інвестиціями. Визначає правила боротьби з шахрайством та запобігання легалізації незаконно отриманих доходів. FCA також встановлює вимоги до розкриття інформації, щоб забезпечити прозорість фінансового ринку.

Орган пруденційного нагляду (PRA) підпорядковується Банку Англії та регулює діяльність банків, страхових компаній та інвестиційних

установ. Визначає вимоги до фінансової стійкості компаній, контролює їхню платоспроможність та запобігає ризикам, які можуть вплинути на стабільність економіки країни. Посилає механізми контролю, що дозволяють запобігати фінансовим кризам та підтримувати ліквідність банківської системи. Комітет фінансової політики (FPC) працює при Банку Англії, виконуючи функцію аналізу макроекономічних ризиків. Регулює фінансову систему країни шляхом моніторингу загальних ринкових тенденцій та ухвалення рішень щодо стабільності ринку. Визначає механізми реагування на економічні виклики та публікує звіти про стан фінансової політики.

Федеративна Республіка Німеччина має одну з найбільш структурованих систем регулювання фінансових ринків у світі. Її правова система забезпечує високий рівень контролю над операціями з цінними паперами, запобігає маніпуляціям та гарантує стабільність ринку. Основним органом нагляду є Федеральне управління фінансового нагляду (BaFin), яке координує діяльність банківських установ, страхових компаній та учасників фондового ринку [3].

У Сінгапурі та Бельгії застосовується модель мегарегулювання, коли єдиний регулятор контролює весь фінансовий ринок, включаючи ринок цінних паперів, банківську сферу та страхові компанії. Це дозволяє забезпечити комплексний підхід до регулювання та уникнути дублювання функцій між різними відомствами.

Окрім державного регулювання, у багатьох країнах значну роль відіграють саморегулюючі організації (SRO), які встановлюють стандарти діяльності учасників ринку та контролюють їхню відповідність цим стандартам.

Отже, ринок цінних паперів у розвинених країнах світу продовжує розвиватися, адаптуючись до глобальних економічних змін, фінансової інтеграції та технологічного прогресу. США, Велика Британія та Німеччина демонструють високий рівень правового регулювання, що забезпечує стабільність ринку, прозорість угод та захист інвесторів. Водночас країни Європейського Союзу застосовують гармонізовані механізми контролю, одним із ключових елементів яких є Директива ЄС про проспект емісії.

Всі три країни – США, Велика Британія та Німеччина – мають ефективні регуляторні моделі, які об'єднують державний контроль, саморегулюючі організації та багаторівневі механізми нагляду. У США функціонує Комісія з цінних паперів і бірж (SEC), що контролює фондові ринки та захищає права інвесторів. У Великій Британії аналогічні функції виконує Управління з фінансового регулювання та контролю (FCA), що відповідає за ліцензування компаній та нагляд за фінансовими угодами. Німеччина застосовує Федеральне управління фінансового нагляду (BaFin), яке регулює банки, страхові компанії та ринок капіталу.

Список використаних джерел:

1. Державні регулятори цінних паперів США. URL: <https://www.investor.gov/introduction-investing/investing-basics/glossary/state-securities-regulators> (дата звернення: 12.04.2025).
2. Міжнародна організація комісій з цінних паперів. IOSCO. URL: <https://www.iosco.org/> (дата звернення: 12.04.2025).
3. Регулятори цінних паперів Німеччини. FCA. URL: <https://www.fca.org.uk/about/how-we-regulate/enforcement> (дата звернення: 12.04.2025).

**ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ІМПЕРАТИВИ США В СИСТЕМІ
МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН АЗІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОГО
РЕГІОНУ В УМОВАХ НОВІТНІХ ВИКЛИКІВ
СВІТОВОМУ ПОРЯДКУ**

*Кривуца Артем Віталійович,
здобувач третього (освітньо-наукового) ступеня,
Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя*

Інтернет-адреса публікації на сайті:
http://www.lex-line.com.ua/?go=full_article&id=4129

Актуальність. Суперництво між США та Китаєм за вплив на країни Глобального Півдня є однією з ключових тем сучасних міжнародних відносин. Це змагання виходить за межі традиційної економічної та політичної конкуренції, впливаючи на структуру глобального управління та баланс сил у світі. Особливий інтерес до цього регіону пояснюється його багатими природними ресурсами, стрімким демографічним зростанням і стратегічним географічним розташуванням.

Політична значущість цієї теми полягає в тому, що вона дозволяє зрозуміти механізми, за допомогою яких великі держави намагаються впливати на країни, які не входять до числа провідних світових гравців. Стратегії США та Китаю не тільки формують глобальні та регіональні відносини, але й створюють виклики для цих країн у питаннях економічної незалежності, суверенітету та інтеграції в міжнародні процеси.

З огляду на динамічні зміни у світовій політиці, вивчення цієї теми має практичне значення для дипломатичних стратегій і розвитку міждержавних відносин. Оскільки країни Глобального Півдня дедалі активніше відстоюють власні інтереси, розуміння їхніх пріоритетів і способів взаємодії з великими державами стає критично важливим. Це знання сприяє побудові справедливих партнерських відносин, вирішенню глобальних проблем, таких як зміна клімату, економічний розвиток і подолання бідності, з урахуванням специфіки регіону.

Для України ця тема також має важливе практичне значення. В умовах війни, що триває з 2022 року, і необхідності зміцнення

дипломатичних позицій Київ активізував співпрацю з країнами Глобального Півдня, зокрема з державами Африки. Ці зусилля спрямовані на розширення міжнародної підтримки, поглиблення економічних зв'язків і протидію інформаційному впливу росії. Розуміння особливостей глобального суперництва в цьому регіоні дає Україні можливість ефективніше вибудовувати зовнішню політику, знаходити нових партнерів і посилювати власні позиції у світовій спільноті. Дослідження цієї тематики може бути корисним як для дипломатичних кіл, так і для студентів, які вивчають міжнародні відносини та прагнуть глибше зрозуміти сучасні глобальні тенденції.

Метою статті є дослідження зовнішньополітичних імперативів США у системі міжнародних відносин Азійсько-Тихоокеанського регіону (АТР) в умовах новітніх викликів глобальному порядку. У роботі визначається стратегічне значення АТР для США, аналізуються ключові напрями американської політики в регіоні та оцінюється їхня адаптація до сучасних загроз і викликів, таких як посилення геополітичної конкуренції, економічна нестабільність, кібербезпека, зміни клімату та регіональні конфлікти.

Ступінь вивчення теми в спеціальній науковій літературі. Протягом тривалого часу дослідники приділяють значну увагу питанням ідентифікації ключових гравців у глобальній боротьбі за владу, зокрема у контексті суперництва між США та Китаєм і їхнього впливу на країни Глобального Півдня. Сьогодні одним із найбільш важливих аспектів міжнародних відносин є змагання між провідними державами за геополітичне домінування.

Останні дослідження все частіше акцентують увагу на Глобальному Півдні як на важливій арені для реалізації стратегічних інтересів великих держав. Увага приділяється не лише економічному та політичному впливу зовнішніх акторів, а й їхній ролі у трансформації політичних систем цих країн. Ця конкуренція є не просто економічним чи політичним питанням, вона також нерозривно пов'язана з питаннями розподілу влади, та структурами глобального управління [3, 2].

Боротьба між Сполученими Штатами та Китаєм стала однією з центральних тем досліджень, що аналізують міжнародні відносини у 21-му столітті. Такі вчені, як Бургуєте [3] та Аюсо [1], досліджували зростаючу взаємодію Китаю з Глобальним Півднем через інвестиції та

економіку, в той час як інші, зокрема Кремер [10], висвітлюють ширші геополітичні наслідки цих стратегій. Особлива увага приділяється ролі економічної допомоги та інфраструктурних проєктів, які формують двосторонні відносини та місцеві політичні розклади [18]. Стратегії США щодо країн Африки на південь від Сахари, викладені Бюро у справах Африки [12] та Білим домом [14], наголошують на ініціативах у сфері управління, торгівлі та безпеки, спрямованих на протидію китайському впливу.

Незважаючи на численні дослідження, питання про те, як стратегії США та Китаю впливають на Глобальний Південь, залишається недостатньо вивченим з точки зору їхньої довгострокової ефективності та активності країн-реципієнтів. Такі вчені, як Барані [2], Чжао Хун і Лалані [11] підкреслюють, що конкуренція відображає зсув у глобальній динаміці сили, тоді як інші, такі як Гарлік [6] і Корделл [5], стверджують, що вона кидає виклик основам ліберального міжнародного порядку. Це дослідження має на меті заповнити ці прогалини шляхом аналізу стратегій США та Китаю в ключових регіонах, механізмів, що застосовуються для посилення впливу, та реакції країн Глобального Півдня [19, 16].

Виклад основного матеріалу. Оскільки Сполучені Штати та Китай змагаються за вплив на Глобальному Півдні, країни цих регіонів не є пасивними реципієнтами зовнішнього тиску. Навпаки, вони активно орієнтуються в цьому суперництві, використовуючи різноманітні стратегії для захисту своїх інтересів, адаптації до мінливої динаміки та отримання вигоди від конкуренції. Шляхом переговорів, стратегічного балансування або залучення зовнішніх інвестицій країни Глобального Півдня демонструють значну самостійність у формуванні своєї взаємодії з обома наддержавами [15].

В Африці місцеві стратегії часто зосереджені на максимізації економічних і безпекових переваг при мінімізації ризиків надмірної залежності. Ефіопія є переконливим прикладом такої динаміки. Протягом багатьох років ефіопський уряд підтримував тісні зв'язки як зі Сполученими Штатами, так і з Китаєм, використовуючи кожен з них для вирішення різних пріоритетів. Американська допомога у сфері розвитку підтримувала реформи управління та ініціативи у сфері охорони здоров'я, тоді як китайські інвестиції були спрямовані на інфраструктурні проєкти, такі як залізниця Аддіс-Абеба-Джибуті. Така подвійна участь дозволила

Ефіопії досягти своїх цілей розвитку, не орієнтуючись виключно на одну державу. Однак конфлікт у Тиграї висвітлив межі цієї стратегії. Коли США запровадили санкції у відповідь на порушення прав людини, Ефіопія все частіше зверталася до Китаю за дипломатичною та фінансовою підтримкою, демонструючи, як місцеві стратегії змінюються у відповідь на зовнішній тиск [14].

Нігерія, найбільша економіка Африки, демонструє інший підхід. Країна використала своє стратегічне значення для отримання вигод як від США, так і від Китаю. З одного боку, Нігерія співпрацює зі Сполученими Штатами в антитерористичних операціях проти Боко Харам, отримуючи військову підготовку і розвідувальну підтримку. З іншого боку, вона значною мірою покладається на китайські кредити та інвестиції для подолання дефіциту інфраструктури. Будівництво залізниці Абуджа-Кадуна і глибоководного порту Леккі є флагманськими проектами, що фінансуються за рахунок китайських кредитів. Однак це балансування не позбавлене викликів. Критики в Нігерії висловлюють занепокоєння щодо довгострокової стійкості китайських кредитів, особливо у зв'язку з тим, що країна бореться з високим рівнем боргу. Водночас, залежність від американської допомоги у сфері безпеки наражає Нігерію на звинувачення у надто тісній прив'язці до західних інтересів, що підкреслює делікатний характер навігації у цьому суперництві [16].

У Південно-Східній Азії стратегічна важливість регіону робить його центром конкуренції між США і Китаєм. Такі країни, як В'єтнам, Індонезія і Філіппіни, прийняли нюансовані стратегії для управління цією динамікою. В'єтнам, наприклад, встановив тісніші безпекові зв'язки зі Сполученими Штатами, щоб протистояти напористості Китаю в Південно-Китайському морі. Це включає закупівлю американської військової техніки і участь у спільних військово-морських навчаннях. Проте В'єтнам також підтримує міцні економічні зв'язки з Китаєм, своїм найбільшим торговельним партнером. Ця подвійна стратегія відображає зосередженість В'єтнаму на захисті свого суверенітету при одночасному забезпеченні економічного зростання [13].

У Латинській Америці довготривале домінування Сполучених Штатів кидає виклик зростаючому економічному впливу Китаю. Країни регіону адаптувалися до цієї зміни, диверсифікуючи свої партнерства, використовуючи китайську участь як важіль впливу на переговори зі

США. Бразилія є яскравим прикладом такої динаміки. За президентства Луїса Інасіу Лули да Сілви Бразилія зміцнила економічні зв'язки з Китаєм, особливо в аграрному секторі. Китай став найбільшим торговельним партнером Бразилії, імпортуючи величезні обсяги соєвих бобів і залізної руди. Водночас Бразилія зберегла стратегічні відносини зі Сполученими Штатами, співпрацюючи в таких питаннях, як зміна клімату та регіональна безпека. Така диверсифікація відображає прагнення Бразилії утвердити свою незалежність, отримуючи вигоду від обох відносин [1].

Менші країни Латинської Америки, такі як Еквадор і Болівія, також застосовують креативні стратегії для подолання суперництва. Еквадор, наприклад, покладався на китайські кредити для розвитку інфраструктури, включаючи греблю гідроелектростанції Кока-Кодо-Сінклер. Однак зростаючі боргові проблеми змусили еквадорський уряд переглянути умови з Пекіном, одночасно шукаючи альтернативні джерела фінансування від США та міжнародних фінансових інституцій. Такий підхід дозволяє Еквадору зберігати гнучкість у своїй зовнішній політиці, водночас вирішуючи економічні проблеми [7].

Близький Схід, який традиційно не відносять до Глобального Півдня, також демонструє, як місцеві стратегії формуються під впливом зовнішньої конкуренції. Такі країни, як Саудівська Аравія та Об'єднані Арабські Емірати (ОАЕ), історично покладалися на Сполучені Штати щодо гарантій безпеки та військової підтримки. Однак зростаюча участь Китаю в регіоні, особливо через інвестиції в енергетику та інфраструктуру, створила нові можливості для диверсифікації. Рішення ОАЕ співпрацювати з Китаєм у таких проектах, як контейнерний термінал у порту Халіфа, підкреслює їхні зусилля збалансувати традиційний альянс зі США і водночас взаємодіяти з Китаєм в економічних питаннях. Цей подвійний підхід відображає ширшу регіональну тенденцію хеджування від надмірної залежності від будь-якої однієї держави [11].

У всіх цих регіонах спільною рисою є акцент на тактиці переговорів. Країни Глобального Півдня часто використовують суперництво між США і Китаєм, щоб домогтися поступок і забезпечити собі кращі умови. Наприклад, Шрі-Ланка використала інтерес Китаю до порту Хамбантота, щоб отримати значні інвестиції в інфраструктуру, хоча пізніше це призвело до занепокоєння щодо стійкості боргу. Аналогічно, Кенія

використала своє стратегічне розташування і роль у боротьбі з тероризмом для залучення допомоги та інвестицій від обох держав, продемонструвавши, як місцеві гравці можуть максимізувати свою силу на переговорах [12].

В основі цих стратегій лежить концепція адаптації. У міру того, як США і Китай коригують свої підходи до Глобального Півдня, країни регіону постійно перекалібровують свою політику, щоб відповідати мінливій динаміці. Ця здатність до адаптації відображає не лише активність цих країн, але й їхню стійкість перед обличчям зовнішнього тиску. Орієнтуючись у складнощах конкуренції великих держав, Глобальний Південь демонструє свою здатність формувати власну долю, навіть в умовах більш широкої боротьби за глобальний вплив.

Зростаюче суперництво між Сполученими Штатами та Китаєм створило складний геополітичний ландшафт для країн Глобального Півдня. Хоча деякі країни можуть схилитися на бік однієї з наддержав, більшість з них змушені балансувати на межі. Такий підхід відображає прагматичну потребу вирішувати нагальні внутрішні пріоритети, зберігаючи при цьому стратегічну автономію в розділеному світі. Балансування зовнішньої політики передбачає ретельне калібрування, оскільки країни Глобального Півдня прагнуть уникнути відчуження будь-якої з держав, водночас використовуючи свої відносини для досягнення економічних, безпекових і політичних цілей [9].

Серед ключових наслідків впливу боротьби за домінування між США та Китаєм для країн Глобального Півдня варто виділити явище, яке отримало назву «дипломатія боргової пастки» [9]. Цей термін набув популярності в дискусіях про глобальні фінанси та геополітичну стратегію, особливо у зв'язку зі зростанням впливу Китаю в країнах, що розвиваються. Він стосується ситуації, коли потужна країна-кредитор або установа надає значні кредити менш розвиненій країні, яка потім має труднощі або не може їх повернути. Це, в свою чергу, дозволяє кредитору отримати економічні або політичні поступки від країни-боржника. Ця концепція часто згадується в критиці зовнішньої політики Китаю [10].

За останні кілька десятиліть Китай перетворився на головного глобального кредитора, спрямовуючи кошти переважно через такі

ініціативи, як "Один пояс, один шлях". До 2023 року Китай позичив \$1,3 трлн. на інфраструктурні проекти для країн Глобального Півдня [3].

Яскравим прикладом є розбудова порту Хамбантота в Шрі-Ланці. Проект, що фінансувався переважно за рахунок китайських кредитів, мав на меті посилити позиції Шрі-Ланки як ключового судноплавного вузла в Азії. Однак, через нездатність країни впоратися зі зростаючим боргом, Шрі-Ланка була змушена віддати порт в оренду Китаю на 99 років, надавши Пекіну стратегічний плацдарм в Індійському океані. Цей випадок спонукав багатьох дослідників замислитися над тим, чи не є економічні вигоди від таких інвестицій надто викривленими на користь кредитора, замість того, щоб забезпечувати взаємну вигоду [3].

В Африці спостерігається схожа картина. Наприклад, будівництво залізниці Аддіс-Абеба-Джибуті, завершене у 2016 році, фінансувалося переважно за рахунок кредиту на суму 3 мільярди доларів від китайського Ексімбанку. Цей проект вважається одним із найважливіших у розвитку інфраструктури Ефіопії, проте він не приніс достатнього доходу для того, щоб почати виплачувати борг [12].

Згідно з дослідженням, проведеним в рамках Jubilee Debt Campaign у жовтні 2018 року, борг африканських країн перед Китаєм зріс з 10 мільярдів доларів у 2010 році до понад 30 мільярдів доларів у 2016 році. Наслідки таких фінансових домовленостей є глибокими і впливають не лише на економічний ландшафт, але й на політичний суверенітет країн-реципієнтів. Заборгованість часто призводить до посилення залежності від китайського капіталу для подальшого розвитку або рефінансування, що може більше відповідати стратегічним інтересам Китаю, ніж потребам розвитку країн, яким він має намір допомогти. Китай захищає цю практику, підкреслюючи роль розвитку інфраструктури у стимулюванні економічного зростання. Однак наростаюча боргова криза в кількох країнах, що виникла після китайських інвестицій, малює іншу картину.

Наслідки для економік країн Глобального Півдня від боргів Китаю є різними: вони впливають як на макроекономічну стабільність цих країн, так і на їхній політичний суверенітет. На основі кількох досліджень вимальовується закономірність: початкове підвищення рівня інфраструктури та потенціалу для розвитку часто нівелюється

непідйомним рівнем боргу, що призводить до значних фіскальних труднощів [9].

Наприклад, у Замбії накопичення боргу стало гострою проблемою: у листопаді 2020 року країна оголосила дефолт за облігаціями на суму 42,5 мільйона доларів США, що стало першим дефолтом в Африці в епоху пандемії. Значна частина зовнішнього боргу Замбії у розмірі 12 мільярдів доларів США належить китайським кредиторам, які фінансували такі проекти, як будівництво доріг та електростанцій, які, хоча й були необхідними, але недостатньо стимулювали економіку, щоб компенсувати понесені борги. Фіскальне навантаження, спричинене цим боргом, обмежило здатність Замбії інвестувати в подальший національний розвиток або соціальні програми, що демонструє замкнене коло позик і боргів, яке загрожує довгостроковому економічному суверенітету країн Глобального Півдня [9].

Такий хід подій є не поодиноким випадком, а частиною ширшої тенденції, коли економічна залежність використовується для отримання політичних вигід. Стратегічне розгортання Китаєм дипломатії боргової пастки має більш широкі наслідки для регіональної стабільності та міжнародної безпеки. Цей вплив особливо помітний у Південно-Східній Азії, де фінансовий вплив Китаю проникає глибоко в політичну та економічну структуру багатьох країн.

Ще одним прикладом може слугувати Гондурас. У березні 2023 року Китай підписав спільне комюніке з Міністерством закордонних справ Гондурасу, в якому заявив, що "Тайвань є невід'ємною частиною китайської території", розірвавши відносини з Тайванем після понад вісімдесяти років. Через кілька місяців, у червні 2023 року, Гондурас став новою латиноамериканською країною, яка приєдналася до ініціативи "Один пояс, один шлях". У серпні 2023 року Гондурас, як частина Центральноамериканського парламенту, офіційно проголосував за виключення Тайваню з числа постійних спостерігачів і замінив його на Китай, вважаючи Тайвань "провінцією материкового Китаю, що позбавляє його права брати участь як незалежна країна".

Глобальна реакція на маневри Китаю була неоднозначною, але все більш напруженою. Сполучені Штати, Європейський Союз і Японія, висловили занепокоєння тактикою Китаю, розглядаючи її як виклик

традиційним міжнародним нормам у сфері фінансів і політичного суверенітету.

Таким чином, опинившись між двома найбільшими світовими наддержавами, країни Глобального Півдня часто опиняються в хиткому становищі, не бажаючи ні відштовхувати одну наддержаву, ні повністю віддаватися іншій. Суперництво між Сполученими Штатами та Китаєм, хоч і є нав'язливим, але не повністю диктує зовнішню політику цих країн. Натомість багато з них активно намагаються домовитися про власний простір у цьому конкурентному ландшафті, застосовуючи стратегії, які дозволяють їм зберігати автономію та гнучкість. Йдеться не просто про балансування – йдеться про розробку політики, налагодження партнерства і прийняття регіональних стратегій, які ізолюють їх від надмірної залежності, водночас максимізуючи вигоди [13].

У таких регіонах, як Близький Схід, країни адаптувалися до зовнішнього тиску, використовуючи своє економічне та географічне значення. ОАЕ є яскравим прикладом. ОАЕ вже давно покладаються на американські гарантії безпеки та військову підтримку, але вони також стали критично важливим партнером Китаю на Близькому Сході. Участь Пекіна в порту Халіфа в ОАЕ та його ширша роль у технологічному секторі країни, включаючи суперечливе розгортання мереж 5G компанії Huawei, демонструють готовність ОАЕ співпрацювати з обома державами. Підкреслюючи свою цінність як торгового і логістичного центру, ОАЕ вдалося отримати значні економічні вигоди від Китаю, зберігаючи при цьому міцні відносини з США у сфері безпеки [4].

Слід зазначити, що у Південній Азії подібну адаптивність продемонструвала Бангладеш. Розташована між Індією і Китаєм, зі зростаючими зв'язками зі Сполученими Штатами, Бангладеш вміло виторгувала для себе простір. Країна прийняла китайські інвестиції в рамках Ініціативи BRI, включаючи проект мосту Падма, який з'єднує критичні регіони Бангладеш і розширює торговельні шляхи. Одночасно Дакка бере участь в ініціативах під проводом США, таких як Індо-Тихоокеанська стратегія, яка наголошує на морській безпеці та регіональній стабільності. Таке балансування дозволяє Бангладеш зміцнювати свою економіку та інфраструктуру безпеки, не втягуючись надто глибоко в суперництво між сусідами чи наддержавами [12].

Ці адаптації не позбавлені викликів. Багато країн стикаються з критикою за їхній опортунізм або відсутність відданості чітким принципам. У деяких випадках залежність від зовнішніх сил у питаннях інфраструктури чи безпеки призводить до негативної реакції всередині країни. У Замбії, наприклад, занепокоєння щодо китайського боргу викликало дебати щодо довгострокових наслідків участі Пекіна у критично важливих інфраструктурних проектах. Аналогічно, на Філіппінах зміни в політиці між прокитайською і проамериканською позиціями створили невизначеність, ускладнивши здатність країни досягати послідовних цілей розвитку.

Висновки. Країни Глобального Півдня не є пасивними спостерігачами у суперництві між США та Китаєм, а активно використовують це протистояння у своїх інтересах. Вони балансують між двома наддержавами, залучаючи китайські інвестиції для розвитку інфраструктури та водночас співпрацюючи зі Сполученими Штатами у сферах безпеки, торгівлі та політики. Гнучкість і здатність адаптуватися до змін дозволяють їм коригувати свої відносини залежно від міжнародного контексту та внутрішніх викликів.

Попри економічні вигоди, зокрема через китайську ініціативу «Один пояс, один шлях», зростає ризик боргової залежності, що може обмежити політичний суверенітет окремих країн. Приклад Шрі-Ланки, яка була змушена передати порт Хамбантота в довгострокову оренду Китаю через неможливість обслуговувати борги, підкреслює небезпеку таких фінансових відносин. У Замбії також боргове навантаження стало серйозною проблемою, що призвело до дефолту та скорочення можливостей для національного розвитку.

Однак ці країни не є жертвами зовнішнього впливу, а навпаки, активно ведуть переговори та використовують конкуренцію між наддержавами як інструмент для покращення своїх умов. Багато з них застосовують стратегії диверсифікації партнерств, щоб уникнути залежності від однієї країни. Наприклад, Латинська Америка використовує економічний вплив Китаю як важіль у переговорах зі США, Африка фокусується на залученні інвестицій із мінімізацією ризиків, Південно-Східна Азія балансує між безпековою співпрацею зі США та економічною залежністю від Китаю, а країни Близького Сходу

застосовують комплексний підхід, використовуючи своє стратегічне положення для взаємодії з обома наддержавами.

Таким чином, попри усі виклики, Глобальний Південь демонструє не лише гнучкість, а й активну позицію у формуванні власного майбутнього. Це не просто балансування між двома силами, а цілеспрямована стратегія, яка дозволяє зберігати автономію, максимізувати вигоди та мінімізувати ризики в умовах глобальної боротьби за вплив.

Список джерел та використаної літератури:

1. Ayuso A. China in Latin America and the Caribbean: Between Economic Interdependence and Geopolitical Competition // CIDOB Report. 2023. №11. С. 39-47.
2. Barany Z. China and the Battle for the Global South // Journal of Democracy. 2024. Т. 35, №4. С. 162-176.
3. Burguete V. China and the Global South: Trade, Investment and Rescue Loans // CIDOB Report. 2023. №11. С. 11-23.
4. China and Africa in the New Era: A Partnership of Equals [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.mfa.gov.cn/eng/zy/gb/202405/t20240531_11367447.html
5. Cordell K. A. Chinese Development Assistance: A New Approach or More of the Same? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://carnegieendowment.org/research/2021/03/chinese-development-assistance-a-new-approach-or-more-of-the-same?lang=en>
6. Garlick J. A. China's Influence-Building Campaign in the Global South // Commentary Board. 2023.
7. How are the United States and China intersecting in Latin America? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.brookings.edu/articles/how-are-the-united-states-and-china-intersecting-in-latin-america>
8. Joint Regional Strategy – Africa. Bureau of African Affairs [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.state.gov/wp-content/uploads/2022/03/AF_JRS_FINAL_Formatted_Public-Version.pdf
9. Kappel R. Global Power Shifts and Challenges for the Global Order // IMVF Policy Paper. 2015. №2.
10. Kremer J. F. Global Power Shift: Theoretical Perspectives and Approaches [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.academia.edu/1760555/_Global_Power_Shift_Theoretical_Perspectives_and_Approaches_

11. Lalani A. New global alliances leave the West behind // The World Today [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.chathamhouse.org/publications/the-world-today/2024-02/new-global-alliances-leave-west-behind>
12. Lynch L., Andersen S., Zhu T. China's Foreign Aid: A Primer. Washington : The Center for Global Development, 2020. 16 с.
13. Ong K., Hoo T. US-China Strategic Competition and Southeast Asia // China and Globalization. С. 205-214.
14. U.S. Strategy Toward Sub-Saharan Africa. The White House. 2022 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2022/08/U.S.-Strategy-Toward-Sub-Saharan-Africa-FINAL.pdf>
15. Борділовська О. Глобальний Південь у контексті нових викликів [Електронний ресурс] / Олена Борділовська. – Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2024. – 6 с. – Режим доступу: <https://niss.gov.ua/doslidzhennya/mizhnarodni-vidnosyny/hlobalnyy-pivden-u-konteksti-novykh-vyklykiv>
16. Насадюк С. Посилення позиції КНР в Африці // Травневі студії. 2020. С. 73-75.
17. Олійник О. М. Китай – США в інтеграційних процесах Азійсько-Тихоокеанського регіону : монографія. Київ : Інститут всесвітньої історії НАН України, 2022. С. 50-75. – Режим доступу: <https://elibrary.ivinas.gov.ua/6378/>
18. Чжоу В. Геостратегія глобалізації «Один пояс, один шлях» для Китаю // Вчені записки. Київ. 2021. Вип. 23. С. 117-135.
19. Чупрій Л. Геополітична роль Китаю в сучасному глобалізованому світі // Українознавство. 2022. №2(83). С. 235-244.
20. Чупрій Л. Посилення геополітичного потенціалу Китаю в умовах сучасних викликів // Вісник КНУ ім. Т. Шевченка. 2022. №1(6). С. 51-58.

ЗМІСТ

Теорія держави і права. Філософія права

Бобик Юлія Володимирівна

СУСПІЛЬНА РОЛЬ ЖІНКИ В ІДЕАЛЬНІЙ ДЕРЖАВІ ПЛАТОНА.....3

Калараш Роман Андрійович

ФУНКЦІЇ СУДОВОЇ ПОЛІТИКИ ЯК ІНСТРУМЕНТ
РЕФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРАВОСУДДЯ.....6

**Конституційне право. Конституційне процесуальне право.
Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право.
Митне та податкове право. Міжнародне право. Муніципальне право**

Боришкевич Олександр Васильович

ВИКЛИКИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВИБОРІВ В УКРАЇНІ В
РЕЖИМІ ВОЄННОГО ТА ПОСТВОЄННОГО СТАНУ.....9

Гуменюк Тетяна Іванівна

РОЛЬ ЄВРОПЕЙСЬКИХ ПРАВОВИХ ІНСТИТУТІВ У
РЕФОРМУВАННІ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ.....13

Кузенко Уляна Іванівна

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ ЗАХИСТУ ЦИВІЛЬНОГО
НАСЕЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....18

Максименко Володимир Олексійович

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ВИБОРЧОМУ
ПРОЦЕСІ В УКРАЇНІ: ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ.....22

Плотніков Олексій Вікторович

ПЕРСПЕКТИВИ ПОШИРЕННЯ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ
КОНВЕНЦІЇ ПРО ДЕЯКІ ВИДИ ЗВИЧАЙНОЇ ЗБРОЇ НА
НОВІ ВИДИ ОЗБРОЄНЬ.....25

Полежака Катерина Олександрівна
КОНСУЛЬТАТИВНА ЮРИСДИКЦІЯ МІЖНАРОДНИХ СУДІВ
З ПРАВ ЛЮДИНИ ЯК ФІЛОСОФСЬКИЙ ФЕНОМЕН.....29

Тараненко Микола Миколайович
ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ СТАТУСУ ПАРТИЗАН ЗГІДНО
НОРМ МІЖНАРОДНОГО ГУМАНІТАРНОГО ПРАВА.....33

**Цивільне та сімейне право. Цивільне процесуальне право.
Комерційне право. Житлове право. Зобов'язальне право. Міжнародне
приватне право. Трудове право та право соціального забезпечення**

Антошевська Тетяна Олександрівна
ПРОБЛЕМИ ЗДІЙСНЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО СУДОЧИНСТВА
В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....35

Крикун Віктор Борисович, Звездічев Максим Олександрович
ДОКТРИНА ЗНЯТТЯ КОРПОРАТИВНОЇ ВУАЛІ В ЧИННОМУ
УКРАЇНСЬКОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ.....39

**Кримінальне право. Кримінальне процесуальне право.
Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право.
Медичне право. Судові та правоохоронні органи. Адвокатура**

Мельник Оксана Вікторівна, Ковальова Дар'я Юріївна
ЯК ЗАХИСТИТИ НАШИХ ДІТЕЙ ТА НАС САМИХ:
ВІДВЕДЕННЯ СЕКСУАЛЬНИХ ЗЛОЧИНЦІВ.....41

Подкопаєв Сергій Васильович
ДО ПИТАННЯ ПРІОРИТЕЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОКУРАТУРИ
ТА ОРГАНІВ ПРАВОПОРЯДКУ.....44

Пономарьов Андрій Валентинович
КРИМІНОГЕННІ ЧИННИКИ НАРКОТИЗАЦІЇ ВІЙСЬКОВИХ
КОЛЕКТИВІВ.....45

Пономарьов Андрій Валентинович

НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННОМУ ОБІГУ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН, ТА ПРЕКУРСОРІВ У ВІЙСЬКОВИХ КОЛЕКТИВАХ.....	50
--	----

Господарське право. Господарське процесуальне право.

Екологічне право. Земельне право. Аграрне право.

Фінансове право. Банківське право

Борисов Іван Сергійович

ПРАВО НА БЕЗПЕЧНЕ ДОВКІЛЛЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ІНСТРУМЕНТИ ЗАХИСТУ.....	55
---	----

Добровольська Володимира Володимирівна

ЩОДО ЮРИДИЧНОГО СУПРОВОДУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ.....	57
--	----

Криган Еліна Романівна

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЦІННИХ ПАПЕРІВ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ.....	59
--	----

Історія країн світу та міжнародні відносини

Кривуца Артем Віталійович

ЗОВНІШНЬОПОЛІТИЧНІ ІМПЕРАТИВИ США В СИСТЕМІ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН АЗІЙСЬКО-ТИХООКЕАНСЬКОГО РЕГІОНУ В УМОВАХ НОВІТНІХ ВИКЛИКІВ СВІТОВОМУ ПОРЯДКУ.....	63
--	----

**Міжнародні наукові інтернет-конференції
юридичного та історичного спрямування**

Актуальні дослідження правової та історичної науки

Випуск 71

**МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВОЇ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

www.lex-line.com.ua

16-17 квітня 2025 р.

Наукове видання

«Актуальні дослідження правової та історичної науки»

Рік заснування – 2018

Видання виходить 10 разів на рік

Відповідальний за випуск *У.О. Русенко*
Комп'ютерне верстання *О.В. Ковальський*

Підписано до друку 26.04.2025
Формат 60х84/16. Папір офсетний. Друк на дублюкаторі.
Умов.-друк. арк. 4,5. Обл.-вид. Арк 4,95.
Тираж 50 прим.

ГО «Наукова спільнота»
46027, Україна, м. Тернопіль, вул. Загребельна, 23
Ідентифікаційний код 41522543
тел. +380979074970
E-mail: rusenkos@ukr.net

Віддруковано ФО-П Шпак В.Б.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи до
Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції серія ДК№7599 від 10.02.2022р.
Тел. 097 299 38 99
E-mail: tooums@ukr.net

